

UNIVERSITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií Brno

**Možnosti mediace a probace při trestání mládeže
a mladistvých - s přihlédnutím k regionu Blansko**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Mgr. Zdeňka Vaňková

Vypracoval:

Michal Hříbal

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Možnosti mediace a probace při trestání mládeže a mladistvých – s přihlédnutím k regionu Blansko“ zpracoval samostatně a použil jsem jen literaturu a zdroje uvedené v seznamu literatury.

Blansko 15.dubna 2009

.....

Michal Hříbal

Poděkování

Děkuji paní PhDr. at Mgr. Zdeňce Vaňkové za odborné vedení mé bakalářské práce, za poskytnutí důležitých informací a velmi cenných odborných rad.

Dále bych chtěl poděkovat úřednici Probační a mediační služby v Blansku paní Mgr. Renátě Brandstätterové, za poskytnutí informací při absolvování mé odborné stáže na středisku, také v neposlední řadě své rodině, za morální podporu při zpracování bakalářské práce.

Blansko, 15. dubna 2009

Michal Hříbal

OBSAH

Úvod	4
1. Probační a mediační služba České republiky.....	7
1.1. Vymezení pojmů probace, mediace.....	9
1.2. Počátky probace a mediace v českých zemích.....	12
1.3. Mezinárodní a historický kontext.....	14
2. Organizace Probační a mediační služby.....	16
2.1. Probační úředník.....	17
2.2. Nástroje činnosti.....	20
2.3. Součinnost s institucemi.....	21
3. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.....	22
3.1. Opatření ukládaná mladistvým osobám.....	25
3.2. Opatření ukládaná nezletilým osobám.....	31
3.3. Odklony trestního řízení.....	32
4. Probační a mediační služba Blansko.....	34
4.1. Metodika sociální práce při činnosti střediska.....	36
4.2. Případové studie.....	39
4.3. Vyhodnocení případů.....	47
Závěr.....	48
Seznam použitých zkratk.....	52
Resumé.....	53
Anotace a klíčová slova.....	54
Literatura a tištěné prameny.....	55

Úvod

Pojem Probační a mediační služba není mezi naší veřejností a mládeží známým pojmem, což si dovolím tvrdit, neboť v rámci svého zaměstnání u Policie České republiky pracuji s mládeží, která spáchala protiprávní jednání, často jsou mi pachatelé nebo jejich rodiči, kladeny otázky ve smyslu „co je probační a mediační služba, čím se zabývá, může nám pomoci, musíme za jejich službu platit“.

Cílem mé práce je nejen dát odpovědi na tyto otázky, ale zejména interpretovat, rozebrat a posoudit problematiku současných možností využití probace a mediace v trestním řízení u mládeže, z pohledu relativně nového zákona číslo 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění, (ZSM), jakož i uvedení do této problematiky, podat přehled o možných výchovných, ochranných a trestních opatřeních, která jsou ukládána mládeži. Zjistit jakou činnost a současně pomoc může mladým lidem, kteří se dopustili protiprávního jednání poskytnout středisko Probační a mediační služby v Blansku. Formou jednotlivých případů protiprávního jednání mládeže, podat přehled o postupech a metodách, které využívají pracovníci střediska v regionu Blansko, tyto případy se pokusím vyhodnotit a posoudit zda současná právní úprava je dostatečná a může mládeži, která se dopustila protiprávního jednání poskytnout kvalitní a rychlou pomoc směřující k zastavení nebo odklonu trestního řízení.

V první části práce se budu zabývat vznikem, platnou legislativou současně Probační a mediační služby České republiky, probací a mediací z historického i mezinárodního kontextu, pokusím se o vymezení pojmů probace, mediace, základních principů činnosti. V druhé části práce se budu zabývat organizační strukturou Probační a mediační služby České republiky, jejím hierarchickým uspořádáním. Ve třetí části práce se budu zabývat bližším vysvětlením, legislativy, základních pojmů ZSM, sankcemi, které je možné ukládat mládeži za spáchání protiprávního jednání a zejména činnostmi, které vykonávají probační úředníci. Ve čtvrté části práce se budu blíže zabývat střediskem Probační a mediační služby v Blansku, metodickými postupy, které uplatňují probační úředníci v trestním řízení při práci

s mládeží. Formou jednotlivých případů poskytnu pohled na praktickou část jejich činností, které při práci s mládeží vykonávají.

Moje práce by neměla řešit problémy vzniku a příčiny kriminality mládeže, neboť tento problém je velice rozsáhlý a není cílem, který sleduji svou prací, také se nebude podrobně zabývat možnostmi, které nabízí střediska Probační a mediační služby v jiných regionech, jedná se zejména o zajištění míst k vykonání probačních, resocializačních a výchovných programů, neboť v současné době, zejména z ekonomických důvodů nelze zajistit výkon těchto programů v regionu Blansko.

Vzhledem k svému zaměstnání se pokusím o vhodné propojení teoretických, praktických poznatků a znalostí, které budou podloženy konkrétními údaji získanými v rámci studia sociální pedagogiky, při odborné stáži na středisku Probační a mediační služby v Blansku, ale také při práci s mládeží, která se dopustila protiprávního jednání, neboť s pracovníky střediska velice často spolupracuji v rámci řešení trestního řízení u mládeže.

Doufám, že moje práce přispěje k většímu povědomí o činnostech, které vykonává Probační a mediační služba při trestním řízení ve věcech mládeže zejména v blanenském regionu.

1. Probační a mediační služba České republiky

Probační a mediační služba (PMS) je institucí, která byla v České republice zřízena podle zákona číslo 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, v platném znění, který nabyl účinnosti dne 1.1.2001. Tento zákon se velice úzce váže k základním trestněprávním předpisům platným v České republice. Ve vztahu k mládeži, která se dopustila protiprávního jednání se zejména jedná o zákon číslo 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění, zákon číslo 141/1961 Sb., trestní řád, v platném znění, zákon číslo 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění (ZSM). Cílem činnosti PMS je řešení následků trestné činnosti alternativními způsoby, vytvoření prostoru pro toto řešení, v případech, kde klasická represivní justice nemá dostatečné efektivní prostředky. „*Probační a mediační služba současně pomáhá i při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem a přispívá k ochraně práv poškozených trestnou činností*“¹, je organizační složkou státu.

PMS představuje v českém právním systému instituci, která se zaměřuje na zprostředkování alternativních způsobů řešení trestné činnosti, snaží se o pomoc pachatelům, které se snaží motivovat k odpovědnosti za jejich jednání. Pomoc nabízí rovněž obětem trestné činnosti, které se snaží zapojit se do řešení vzniklé situace, která významným způsobem narušila jejich základní práva, která jsou jim dána např. Ústavou nebo Listinou základních práv a svobod, což jsou normy nejvyšší právní síly. PMS se snaží o zajištění efektivního a důstojného výkonu alternativních trestů a opatření, s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.

PMS pracuje nejen s dospělými pachateli, ale věnuje se také mladistvým a dětem mladším 15-ti let, kteří se dopustili protiprávního jednání. Práce s mladistvými a dětmi tvoří specifickou oblast její činnosti. Na jednotlivých střediscích působí specialisté pro práci s mládeží, kteří zajišťují výkon výchovných a trestních opatření mezi, které patří zejména uložený dohled probačního úředníka, probační program a výchovná povinnost. Obecně lze říci, že jejich snahou je co nejrychlejší vstup do jednotlivých případů. Zejména již v rámci přípravného trestního řízení,

¹ Doubravová, D., Ouředníčková, L., Štern, P., Urban, M. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, str. 8 D3.

kde nabízí spolupráci mladistvým a nezletilým pachatelům, jejich rodinám a poškozeným,

kteřá spočívá zejména ve snaze o mimosoudním řešení situace, nabídce vhodných výchovných, resocializačních programů a spolupráci s orgány činnými v trestním řízení (OČTŘ). Výsledek této činnosti je v neposlední řadě zohledněn v dalším průběhu vedeného trestního řízení.

Urovnání konfliktu, rychlá intervence, náhrada škody poškozenému, opatření, které je zvoleno účelně a odpovídá situaci mladistvého – to jsou cíle činnosti PMS v této oblasti. Služby PMS jsou bezplatné. S žádostí o pomoc se může obrátit samotný pachatel protiprávního jednání, jeho zákonní zástupci a osoba, která byla způsobena újma, tedy poškozený.

Při své činnosti PMS vychází z konceptu restorativní justice, myšlenka obnovující justice představuje odlišný přístup při hledání a uplatňování trestní spravedlnosti. Přibližuje proces naplňování spravedlnosti těm, kterých se trestní konflikt bezprostředně týká, zejména pachateli a poškozenému. Samotné protiprávní jednání je vnímáno jako konfliktní sociální událost v lidském společenství. Její snahou je najít postupy přinášející řešení, jehož cílem je nalezení určitého urovnání narušených vtažů mezi pachatelem-poškozeným-společností. Tento princip je důležitý při řešení protiprávních jednání mládeže, neboť nabízí možnost eliminovat negativní vliv zkušenosti mladistvých s vězením.

Základní principy činností PMS:

Transparentnost - usiluje o dostatečnou informovanost orgánů činných v trestním řízení o průběhu práce s klienty a poskytnutí srozumitelných informací pro klienty o systému a prostředí, ve kterém se v důsledku událostí trestného činu ocitli.

Individualizace - postup práce s klienty vychází z jejich individuálních potřeb a zájmů respektive okolností jednotlivého případu.

Včasnost intervence - usiluje o kontakt s klientem co nejdříve od zahájení trestního řízení.

Vyváženost - usiluje o vyvážený přístup k potřebám a zájmům obviněných, poškozených či společnosti za účelem nalezení vzájemně přijatelného řešení případu.

Motivace - usiluje o aktivní přístup a účast klientů při řešení následků trestné činnosti. Pachatele podporuje při hledání zdrojů a kompetencí, které mu umožní změnit dosavadní vzorce chování, jež ho přivedly do konfliktu se zákonem. Poškozenému nabízí možnost stát se aktivním subjektem, který může mít vliv na podmínky a způsob vlastního odškodnění.

1.1. Vymezení pojmů probace a mediace

Probace je zákonem definována jako „organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“²

Zákon vymezuje probaci jako soubor činností a aktivit směřujících k realizaci rozhodnutí státního zástupce nebo soudu. Probaci lze rovněž pojmout ve smyslu širokého rozsahu činností, nelze ji tedy vnímat jen jako souhrn určitých opatření, ale zahrnuje také širokou škálu služeb, aktivit a činností spočívajících v přípravě podkladů, vypracování zpráv o osobě, mapování aktuální životní situace obviněného. Také jednání o způsobu náhrady škody, řadě realizaci dohledu nad podmíněně odsouzeným.

Slovo „**probace**“ je latinského původu, znamená zkoušet, svěřovat nebo osvědčovat.

Do oblasti probačních aktivit PMS spadají tyto činnosti:

- shromažďování podkladů o osobě obviněného/odsouzeného a jeho rodinném i sociálním zázemí

² Zákon o probační a mediační službě č. 257/2000 Sb, § 1

- předjednání možnosti uložení alternativního trestu nebo ochranného opatření
- vykonávání dohledu (zkušební doba, dohled, nahrazení vazby)
- kontrola výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, vč. trestu OPP
- sledování výkonu ochranných opatření, uložení přiměřených povinností a omezení
- kontrola chování odsouzeného podmíněně propuštěného z výkonu trestu odnětí svobody³.

mediace je zákonem definována jako „mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu, vykonávanou v souvislosti s trestním řízením.“⁴

Pojem mediace je vymezen, jako alternativní metoda, jejímž cílem je nalézt řešení sporů za účasti třetí nestranné osoby - mediátorem. Jedná o neformální proces urovnání konfliktu spojeného s konkrétním protiprávním jednáním, jehož cílem je zprostředkování alternativního řešení. Smyslem mediace je zmírnění nebo urovnání konfliktních stavů, následků a vzniklých škod v souvislosti s tímto jednáním. Mediace mezi poškozenou osobou a obviněným pachatelem není vyloučena ani po pravomocném skončení trestní věci, pokud vede k urovnání vztahů narušených trestným činem. Tímto mediace přispívá k naplnění zásad restorativní justice.

Do oblasti mediačních činností PMS patří:

- vytváření podmínek pro rozhodnutí státního zástupce/soudce o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo pro rozhodnutí schválení narovnání spočívající v aplikaci odklonů trestního řízení
- zprostředkování komunikace mezi zúčastněnými stranami
- urovnání právních vztahů

³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualit. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 197

⁴ Zákon o probační a mediační službě č. 257/2000 Sb, § 2

Poslání a cíle Probační a mediační služby

Posláním probační a mediační služby je přispívat k naplňování trestní spravedlnosti, především vytvářením podmínek pro uplatnění alternativních postupů v trestním řízení, zajištění účinného výkonu alternativních trestů a nalezení účinné reakce na spáchané protiprávní jednání. Za tímto účelem provádí PMS probaci a mediaci, podílí se na řešení sporů mezi osobou, která byla obviněna a poškozeným. Snaží se o urovnání vzniklých konfliktních stavů, obnovení respektu k právním normám v souvislosti s probíhajícím trestním řízením.

Cíle činnosti PMS:

Integrace pachatele – ve smyslu zapojení pachatele do běžného života společnosti bez dalšího porušování norem a zákonů společnosti. Cílem je obnovení respektu pachatele k právnímu stavu společnosti a nalezení uplatnění a seberealizace ve společnosti.

Participace poškozeného – ve smyslu většího zapojení poškozeného do procesu řešení následků trestné činnosti a procesu jejich odškodnění. Díky účasti poškozeného na tomto procesu by mělo dojít k rychlému řešení následků trestného činu, a snížení případných obav poškozeného z pachatele a jeho dalšího chování, kterému poškozený často „nerozumí“. V případech efektivního naplnění tohoto cíle je u oběti znovu nastolen pocit relativního bezpečí v životě a obnovena důvěra v systém trestní spravedlnosti v naší zemi.

Ochrana společnosti – ve smyslu prevence před další kriminalitou, a to účinným řešením konfliktních situací spojených s trestným činem. Myšlena je též ochrana společnosti ve smyslu efektivního zajištění uložených alternativních trestů a opatření.

1.2 Počátky probace a mediace v českých zemích

Pro bližší porozumění současného stavu a dalšího směřování PMS je nutné ohlédnout se za aktivitami, které ve své době přispívaly k rozvoji nových způsobů a forem práce s pachateli trestných činů v bývalé Československé socialistické republice. Mezi takové aktivity patřilo zejména úsilí různých odborníků z tzv. pomáhajících profesí z konce 60. let 20. století, které zahrnovaly trendy k posilování sociálně-výchovných prvků při práci s pachateli trestných činů, jednalo se o zaměření na odstranění příčin porušování právních norem. Například v letech 1968 až 1971 vzniklo ve spolupráci tehdejšího Národního výboru hlavního města Prahy a Výzkumného ústavu kriminologického v Praze při tehdejší Generální prokuratuře experimentální středisko postpenitenciární péče, které se zabývalo zpracováním projektu, který byl nazván „**Výzkum faktorů recidivy**“, jehož cílem bylo ověřit v podmínkách velkého města metody práce se sociálně nepřizpůsobivými občany, včetně těch, kteří byli propuštěni z výkonu trestu. Tím byl odstartován proces uplatňování nové profese sociálních kurátorů, jejichž pracoviště se postupně rozšiřovala do dalších měst. Orientace na pachatele trestné činnosti, zejména na recidivisty, byla výrazem tehdejšího dobového přesvědčení, že síly a prostředky je nutno zaměřit tam, kde je situace nejhorší, za taková místa se považovala velkoměsta s velkou koncentrací osob. V návaznosti na sociální kurátory již po několika letech vznikla místa specialistů pro práci s delikventní mládeží, tzv. kurátorů pro mládež, v rámci tehdejších okresních národních výborů, přičemž v jejich činnostech převládal prvek kontroly. Přibližně koncem 80. let 20. století došlo ke změně poslání této instituce, kdy se začalo vedle kontroly stále více objevovat téma zprostředkování pomoci mladistvým, proti kterým bylo vedeno trestní stíhání, a také jejich rodinám. Rovněž v rámci systému vězeňství byla zřizována místa sociálních pracovníků. Mezi jejich povinnosti patřilo umožňovat odsouzeným udržovat kontakty s jejich rodinami a sociálním prostředím po dobu výkonu trestu odnětí svobody a připravovat podmínky pro jejich případné propuštění z vězení. Výše uvedené aktivity byly motivovány úsilím odborníků v oblasti sociální práce, psychologie, pedagogiky a práva o zavádění nových prvků v oblasti zacházení s pachateli trestných činů. Po roce 1989 se v souvislosti se zásadní změnou politického a společenského systému daleko výrazněji projevíly důsledky dlouhotrvajících nedostatků minulého režimu v oblasti trestní politiky zejména, ve vysokém nárůstu

drobné kriminality a pokračující silné represi justičního systému. Přesto se v tomto období začínají objevovat vedle již existujících sociálních kurátorů a kurátorů pro mládež další aktivity, které přispěly k budoucímu formování základů současné Probační a mediační služby v České republice.

Zejména se jednalo o experiment nazvaný jako „*Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež, který byl zahájen v roce 1991 skupinou odborníků Ústavu státu a práva z tehdejší Městské prokuratury v Praze a dalšími odborníky z řad sociální práce s mládeží, kteří se hlavně inspirovali zkušenostmi sociálních pracovníků západních zemí z konce 80. let 20 století, zejména pak z Rakouska, kde se začaly využívat tzv. odklony trestního řízení*“⁵. Prostřednictvím tohoto experimentu se v řešení trestné činnosti nově objevil prvek aktivního zapojení pachatele, se zaměřením na odstranění následků jeho jednání, ale také poškozeného, kterému bylo umožněno ovlivňovat proces vlastního odškodnění. Poprvé došlo k uplatnění prvků mediace mezi poškozenými a obviněným jako metody řešení sporu za přispění třetí osoby-mediátora.

S vývojem probace a mediace souvisí i postupná proměna sociální práce, která sebou přinesla zásadní změny v přístupu k této profesi z hlediska teoretických východisek, používaných metod, a v neposlední řadě odborné přípravy a kvalifikačních požadavků. Sociální práce se jako odborná práce dostala na univerzitní a vysokoškolskou půdu a v souvislosti s novou generací sociálních pracovníků usilovala o své uplatnění v nových oblastech, trestní justici nevyjímaje. Skupina studentů a přednášejících z katedry sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze založila v roce 1994 Sdružení pro rozvoj sociální práci v trestní justici. Mezi jeho prvotní aktivity patřilo zpracování projektů v oblasti řešení trestního konfliktu v kontextu trestního řízení z pohledu nových metod sociální práce a jejich následnému předložení Ministerstvu spravedlnosti České republiky. Přesto, že tyto projekty nebyly přijaty a realizovány, staly se významnou inspirací pro obsah činnosti později vytvořených míst pracovníků PMS.

⁵ Doubravová, D., Ouředníčková, L., Štern, P., Urban, M. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, str. 2 A2

1.3 Mezinárodním a historický kontext

Probační a mediační aktivity se v jednotlivých zemích světa rozvíjely na základě kulturní a společenské tradice, ekonomických možností, a v neposlední řadě na základě politického systému dané země. Probace jako specializovaná forma činnosti s pachateli, která obsahuje prvky dohledu a kontroly odvozené od autority soudního rozhodnutí, se začíná formovat v průběhu 19 století.

Za zakladatele probace je považován americký obuvník John Augustus, který se dobrovolně staral o pachatele trestných činů. V roce 1841 složil poprvé kauci za muže, který byl obviněn z opilství, a přesvědčil soudce, aby s vynesením rozsudku počkal pár týdnů a dal obviněnému možnost dodržet svůj slib, že bude vést spořádaný život a bude se dostavovat k soudu. V průběhu této doby byl s obviněným v kontaktu a zároveň mu nabídl zázemí, podporu a pomoc pro slušný, nebo lépe řečeno řádný život na svobodě. Později se společně s obviněným dostavil k soudu, kde soudci předložil zprávu o pokrocích obviněného a požádal ho o uložení mírného peněžitého trestu a uhrazení soudních výloh. Do roku 1858 John Augustus složil takto kauci za více než 2000 lidí, kteří porušili zákon. V roce 1878 svým úsilím dospěl k přijetí prvního probačního zákona ve státě Massachusetts v USA.

Systémy probační služby v evropských zemích představují pestrou škálu organizačních modelů, například se můžeme setkat se začleněním právní úpravy probačních služeb jako druhu specializované sociální práce přímo v systému justice, tento systém funguje například ve Francii, nebo je touto činností pověřena privátní organizace, který funguje zejména v Rakousku, Nizozemsku. V České republice byla probační služba zřízena po vzoru Francie, kdy tato služba byla začleněna do systému justice. Přes mnohé rozdíly mají probační systémy v Evropě řadu společných rysů, které jsou charakterizovány následujícími úkoly a oblastmi činnosti:

- poskytovat kvalifikovaný informační servis pro orgány činné v trestním řízení a další subjekty za účelem usnadnění jejich rozhodovací činnosti, pod kterým můžeme rozumět vypracováním zpráv jejichž účelem je přispět k individualizaci trestního postihu nebo poskytnout informaci o výkonu uložené sankce, průběhu zkušební doby, plnění uložených povinností

- organizovat a zajišťovat výkon sankcí a opatření vykonávaných ve společenství, především prostřednictvím individuální práce s pachateli trestných činů s cílem posílit jejich schopnosti začlenit se do společnosti, poskytovat pachateli v průběhu jeho kontaktu s trestní justicí sociální a psychologickou pomoc, poradenství, podporu
- podporovat rozvoj programů zaměřených na odklon od klasického trestního řízení a napomáhat jejich realizaci
- podporovat a věnovat se klientům ve výkonu trestu odnětí svobody a pomáhat jim v přípravě na život mimo věznici po jejich propuštění
- podporovat rodiny a osoby z nejbližšího sociálního okolí pachatelů za účelem vytvoření podmínek pro jejich klidné soužití a dosažení postupné společenské rehabilitace⁶

⁶ Blíže Doubravová, D., Ouředníčková, L., Štern, P., Urban, M. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, str. 4-5 A1

2. Organizace Probační a mediační služby

PMS působí v českém právním systému v rámci justice pod záštitou ministerstva spravedlnosti České republiky jako samotný subjekt.

Struktura PMS:

- ředitel (ředitelství v Praze)
- 8 regionálních vedoucích se sídlem dle jednotlivých soudních krajů a jejich zástupci
- okresní střediska (74 středisek) , která řídí vedoucí

Ředitele jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti České republiky. Jeho pracovní náplní je zajištění fungování PMS po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční. V jednotlivých krajích sídlí regionální vedoucí a jejich zástupci, kteří stojí nad středisky působícími v rámci kraje. Středisko vede vedoucí, který zároveň vykonává funkci probačního úředníka, jeho podřízenými jsou probační úředníci nebo asistenti. Střediska lze dále členit podle potřeby na oddělení zaměřená na dospělé osoby, mladistvé osoby, osoby ve věku blízkému věku mladistvých, nezletilé osoby, osoby užívající omamné a psychotropní látky. Zde bych chtěl uvést, že popsané dělení je možné na střediscích, která se nachází ve větších městech, kde působí více úředníků, např. v regionu Blansko působí pouze dva probační úředníci, z nichž jeden pracuje s dospělými pachateli, zároveň je vedoucím celého střediska, druhý má specializaci zaměřenou na práci s mládeží, ale v případě nutnosti pracuje s dospělými pachateli a naopak. Tímto dochází k vzájemné zastupitelnosti obou úředníků.

Rada pro probaci a mediaci

Rada pro probaci a mediaci, je poradním orgánem ministra spravedlnosti. Jednotliví členové rady jsou představitelé justice a ostatních orgánů činných v trestním řízení, pracovníci PMS a další odborníci z řad sociálních pracovníků a různých zdravotnických profesí. Při výkonu činnosti na střediscích PMS může docházet k některým nejasnostem, které se týkají např. způsobu zpracovávání zpráv, pravidel

probačních a mediačních činností. Úkolem rady je možné nejasnosti zjistit a navrhnout metodiku, kterou se budou všechna střediska řídit, tzn. zajistit jednotný postup při činnostech vykonávaných probačními úředníky a asistenty.

Mezi další úkoly rady patří projednávání koncepce činnosti a metodických materiálů připravených Ministerstvem spravedlnosti. Tím se významně podílí na usměrňování činnosti jednotlivých středisek PMS, jelikož koordinuje jejich vzájemnou součinnost. Oprávněním rady je navrhování pravidel pro vytváření probačních programů a standardů probačních a mediačních činností, které jsou nutné ke sjednocování přístupů k výkonu této činnosti a sjednocování zásad, jimiž se budou probační úředníci řídit v souvislosti s výkonem a kontrolou alternativních trestů. Rada se vyjadřuje k dočasnému přidělení úředníků PMS k ministerstvu za účelem, aby bylo optimálně využito jejich zkušeností z praktické činnosti.

2.1 Probační úředník

Pracovníci PMS jsou zaměstnanci státu, kteří v pracovním poměru plní úkoly na jednotlivých střediscích. Jedná se o probační úředníky a asistenty. K výkonu svého zaměstnání musí splňovat stanovené předpoklady a vlastnosti, také se musí dále vzdělávat a prohlubovat si odborné znalosti. Pro probačního úředníka je nezbytná bezúhonnost, způsobilost k právním úkonům, ukončené vysokoškolské magisterské vzdělání humanitního směru. Před výkonem funkce úředníka musí vybraný uchazeč absolvovat základní kvalifikační vzdělávací kurs pro úředníky PMS, následně musí vykonat odbornou zkoušku, teprve poté se může stát probačním úředníkem.

Práva a povinnosti probačního úředníka jsou širší oproti asistentovi. Úředník může být ustanoven vedoucím střediska, na rozdíl od asistenta, který tuto funkci vykonávat nemůže. Asistenta pověřuje plněním různých úkolů. Předpokladem úspěšného výkonu jeho funkce jsou zejména dobré komunikační schopnosti, schopnosti předcházet konfliktům a řešení vzniklých konfliktů v neposlední řadě i základní znalosti práva. Vzhledem k tomu je nutné mít ukončené vzdělání ve společenskovědní oblasti např. právo, filozofie, psychologie, sociologie, pedagogika apod.). Jeho činnost je zejména zaměřena na fázi před vydáním rozsudku, řeší náročnější úkoly odborného charakteru včetně probačního dohledu a mediace.

Probační úředník ze zákona nemůže zároveň v téže věci vykonávat probační a mediační činnosti současně. Jejich činnost zahrnuje kontrolu, pomoc, poradenství, motivační a psychosociální působení a odborné vedení. V rámci své činnosti napomáhají orgánům činným v trestním řízení při aplikaci odklonů v trestním řízení a při ukládání a výkonu alternativních trestů.

Asistentem PMS se může stát bezúhonná fyzická osoba starší 21 let způsobilá k právním úkonům, která má ukončené středoškolské vzdělání v oblasti společensko-vědní. Řeší méně složité úkony probační a mediační činnosti včetně administrativně technických prací např. zabezpečují klientům výkon trestu obecně prospěšných prací. Jeho činnost na středisku řídí probační úředník, který ho pověřuje jednotlivými úkony, které se týkají probace a mediace.

Vysoké nároky na odbornou připravenost úředníků i asistentů jsou nutné pro specifickou povahou jejich činnosti, neboť výsledek prováděné činnosti z velké části závisí na přirozené autoritě úředníka. Zde považuji za nutné uvést, že autorita úředníků, není přímo odvozena od autority soudu nebo orgánů činných v trestním řízení, kterou si musí získat sami svým jednáním a vystupováním při práci s klienty. Povaha jejich činnosti přitom vyžaduje nejen samostatnost v rozhodování a jednání, ale i určitou volnost při volbě pracovních postupů a metod, samozřejmě vždy v rámci vymezeném platnou právní úpravou a rozhodnutím soudu nebo státního zástupce.⁷

Základní osobnostní rysy vhodné pro výběr pracovníka PMS:

- *minimálně alespoň mírně nadprůměrná úroveň rozumových schopností, samostatnost myšlení, schopnost rozlišování podstatného a podružného,*
- *dostatečná zralost osobnosti (jako opak citové nestálosti a neuroticismu), psychická stabilita, odolnost,*
- *osobnost nikoliv submisivní, nikoliv vysloveně poddajná (naopak spíše mírně dominantní, nikoliv však autoritářsky agresivní), schopná asertivně prosadit co je potřeba, důrazná, nebojácná,*

⁷ blíže Větrovec, V., Nedorost, L., Sovák, Z., Adamcová, Z. Zákon o mediaci a probaci – komentář. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, str. 89.

- *sociabilita, schopnost komunikovat a navázat sociální kontakt, osobnost chápaná, otevřená a případně pomáhající,*
- *solidnost, „charakter“, důslednost, odpovědnost,*
- *dostatečná aktivita, iniciativa, nápaditost.*⁸

Pracovní poměr pracovníků PMS se řídí zákoníkem práce, pokud zákonem není stanoveno jinak. Úředníky do pracovního poměru přijímá a pracovní poměr s nimi rozvazuje ředitel PMS, který je rovněž přiděluje k výkonu zaměstnání na jednotlivá střediska v rámci celé České republiky, samozřejmě je při tomto bráno v úvahu bydliště úředníka.

V České republice je u PMS zaměstnáno cca 350 probačních úředníků včetně asistentů. Na jednotlivá střediska jsou přidělováni ředitelem PMS. Snahou je aby, na každém středisku byli minimálně tři pracovníci z důvodu vzájemné zastupitelnosti, avšak z důvodu nedostatku finančních prostředků je pravdou, že na většině střediscích působí dva pracovníci. Více pracovníků působí jen na střediscích ve větších městech, kde je možné pracovníky rozdělit podle určitého zaměření, např. na dospělé osoby, mládež, výkon obecně prospěšných prací, činnost s odsouzenými, práci s osobami požívající drogy, podmíněně propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody apod., vzhledem k tomu, může středisko nabídnout klientům širší spektrum možností pomoci.

Zásady činnosti probačního úředníka :

- **důstojnost jednání** - způsob práce s klienty musí být v souladu se základními právy a svobodami a musí respektovat jejich důstojnost a autonomii
- **zákonnost** - postup pracovníků služby při výkonu probace a mediace musí být v souladu s příslušnými zákony
- **přiměřenost intervence** – míra zásahu pracovníků služby vůči pachateli nesmí překročit rozsah a obsah pravomocného rozhodnutí soudu nebo státního zastupitelství

⁸ Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J. Vybrané poznatky z výzkumu nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR. České vězeňství, 2001, č. 1-2, str. 33.

2.2 Nástroje činnosti

Obecně je možno konstatovat, že úředníci PMS při výkonu své práce využívají dvě základní kategorie nástrojů :

- **aktivní nástroje**

-**pasivní nástroje.**

Aktivní nástroje zapojují klienta do řešení problému a vyžadují z jeho strany jistou míru spolupráce s úředníkem, jedná se zejména osobní kontakt s klientem spočívající v procesu vzájemné komunikace. Slouží k naplňování specifických konceptů PMS s ohledem na řešení příčin, zejména následků trestního konfliktu. Jedná se o motivaci obviněného přijmout odpovědnost za spáchaný čin a satisfakci poškozenému. Za hlavní aktivní nástroj lze označit profesionální rozhovor s klientem, který se řídí obecnými zásadami vedení rozhovoru.

Rozhovor - jedná se o nejčastěji používaný způsob aktivního kontaktu s klientem, proto je důležité si uvědomit, jaký je mezi pracovníkem, rozhovorem a klientem vztah. Pracovník působí na rozhovor a ten teprve působí na klienta, což znamená, že pracovník tvoří, mění rozhovor tak, aby klient měl právě díky rozhovoru možnost se sám měnit, přijímat a rozvíjet své názory, postoje, způsoby chování.

Německý filosof Habermas definoval podmínky, které rozhovor s druhým člověkem musí splňovat, abychom jej mohli nazvat rozhovorem:

- *stejná možnost všech účastníků hovoru do něj svobodně vstupovat*
- *stejná možnosti všech účastníků hovoru hájit svůj názor*
- *upřímnost či věrohodnost promluv všech zúčastněných*
- *stejný podíl všech zúčastněných na moci, tj. stejná možnost hovor regulovat, např. ukončit⁹*

⁹ Van der Laan, G. Otázky legitimity sociální práce, Boskovice: Albert, 1998, s. 242-244

Pasivní nástroje, jsou jednostranné aktivity úředníků a asistentů, které provádějí bez součinnosti s klienty. O jejich použití musí být klient poučen a směřjí být užity pouze s jeho vědomím.

Příkladem použití pasivních nástrojů při získávání informací o osobě klienta jsou dotazy na rejstřík trestů, centrální evidenci obyvatel, centrální evidenci vězňů nebo vyžádání informací z dalších zdrojů. Využívání těchto nástrojů vychází především z dohledové a kontrolní úlohy PMS, která souvisí se zajištěním výkonu pravomocného rozhodnutí soudu nebo státního zástupce.

2.3 Součinnost s institucemi

V současné době funguje tzv. **multidisciplinární tým**, jehož úkolem je zajištění dobré komunikace všech složek činných v trestním řízení. Klíčovou roli zde hraje PMS, která zavedení multidisciplinárních týmů do praxe začala prosazovat. Jedná se o skupinu odborníků působících v regionu, kteří se zaměřují především na mladistvé a děti. Jsou to zástupci PMS, soudu, státního zastupitelství, orgánu sociálně právní ochrany dětí, Policie České republiky, obecní policie, dále např. zdravotnických zařízení, škol a školských zařízení a nestátních neziskových organizací. Cílem týmu je zvýšení kvality a efektivity práce a vytvoření podmínek pro koordinované řešení kriminality dětí a mládeže mezi složkami, které působí v rámci trestního řízení, což umožňuje efektivně pracovat s klientem, jeho rodinou a prostředím, ve kterém žije.

Pro probačního úředníka je důležité získat co nejvíce informací o klientovi. Mohou obracet na státní orgány a právnické subjekty, kteří jsou povinni potřebné údaje sdělit bez zbytečného odkladu, pokud jim v tom nebrání zvláštní zákon. Odmítne-li subjekt vyhovět bez udání důvodů, úředník PMS tuto skutečnost sdělí příslušnému soudci či státnímu zástupci a subjekt se vystavuje následnému postihu. Je-li vedeno řízení proti obviněnému ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, spolupracuje s Vězeňskou službou a Justiční stráží. Může navštívit obviněné ve vazbě nebo odsouzené ve výkonu trestu, zásadně bez souhlasu orgánů činných v trestním řízení, s výjimkou obviněných, kteří se nachází ve vazbě z důvodů uvedeném v § 67 odstavec 1 písm.b) trestního řádu, jedná se o předstížnou vazbu-tedy, hrozí důvodná obava, že obviněný bude ovlivňovat a působit na dosud nevyslechnuté svědky.

3. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

V důsledku potřeby reformy trestního práva týkající se mládeže byl legislativními orgány České republiky dne 25. července 2003 přijat zákon číslo 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění (ZSM). Jedná se o speciální zákon, který mění a doplňuje platné zákony, zabývající se trestním řízením. Vychází z principů restorativní-obnovující justice oproti předcházející právní úpravě, která byla postavena na principech retributivní-trestající justice. Je v souladu s ústavním pořádkem České republiky a mezinárodními úmluvami, kterými je Česká republika vázána. Při jeho vzniku se vycházelo z dřívějších zákonů platných v České republice, ale byly využity i poznatky ze zahraničí. Představuje zásadní změnu v postavení mládeže při vedeném trestním řízení, neboť upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní jednání, které jsou odlišné o podmínek, které mají v rámci trestního řízení dospělé osoby.

Základní zásady zákona

- nikdo nemůže být podle tohoto zákona postižen za čin, který nebyl trestný podle zákona v době, kdy byl spáchán
- trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující sociální vztahy, by zřejmě nevedly k dosažení účely zákona
- opatření uložené podle tohoto zákona musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně věku, rozumové a mravní vyspělosti, zdravotnímu stavu, osobním, rodinným a sociálním poměrům
- v řízení podle tohoto zákona je třeba postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se vede, aby její další vývoj byl co nejméně ohrožen a aby projednávané činy a jejich příčiny i okolnosti, které je umožnily, byly náležitě objasněny, a za jejich spáchání byla vyvozena odpovědnost
- v řízení podle tohoto zákona je třeba chránit osobní údaje osoby, proti níž se řízení vede včetně jejího soukromí, aby každá osoba byla chráněna
- každý mladistvý nebo dítě mladší 15 let má právo na to, aby jeho čin byl projednán bez zbytečného odkladu a v přiměřené lhůtě soudem pro mládež
- řízení podle tohoto zákona musí směřovat k tomu, aby poškozený dosáhl náhrady škody způsobené protiprávním činem, nebo se mu dostalo přiměřeného zadostiučinění

- soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů, úředníci PMS působící v trestních věcech mládeže, musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží

Základní pojmy

V případě ZSM se jedná o speciální úpravu zákona, která zahrnuje a upravuje řadu institutů odlišných od obecné platné trestněprávní úpravy. Zákon podává definice některých pojmů které se vyskytují v našem platném právním řádu zcela nově a jiné z toho důvodu, že často bývají interpretovány odlišně v trestním právu

Protiprávní činem jsou označovány dvě kategorie jednání, první se nazývá provinění, druhá čin jinak trestný.

Provinění - je trestným činem spáchaným mladistvým pachatelem., který po formální i materiální stránce musí vykazovat znaky uvedené v trestním zákoně a musí vykazovat stupeň nebezpečnosti činu pro společnost vyšší než malý. Zvolení pojmu „provinění,“ je zákonodárcem zdůvodněno potřebou zvláštního zacházení s mládeží. Trestání a aspekt odplaty doprovázený stigmatizací pachatele je zatlačován do pozadí a spíše se zdůrazňuje výchovné a preventivní působení.

Čin jinak trestný – jedná se o čin, který je za daných podmínek u daného pachatele beztrestný. Beztrestnost činu jinak trestného může být způsobena tím, že nebyl naplněn některý z formálních znaků skutkové podstaty trestného činu (nedostatek věku pachatele, nepřičetnost, nedostatečná mravní a rozumová vyspělost mladistvého) nebo nebyla naplněna materiální stránka protiprávního jednání.

Mládež – pojem zahrnující v sobě hned dvě kategorie, a sice děti mladší patnácti let a mladistvý od patnácti do osmnácti let. Ačkoli se tento zákon ve větší míře zabývá řešením protiprávního jednání u mladistvých pachatelů, je zde pro komplexnost upravena také problematika ve vztahu k trestně neodpovědným dětem mladším patnácti let.

Děti mladší patnácti let - kdo spáchal provinění před dovršením svého 15. roku života, není trestně odpovědný za své činy. Činy jinak trestné jsou řešeny soudy v občanskoprávním řízení.

Mladistvý - věkové ohraničení této skupiny začíná dnem následujícím po dni 15. narozenin a končí uplynutím dne 18. narozenin. Po tomto datu je již osoba plně trestně odpovědná. Spáchá-li osoba čin jinak trestný v den svých 15. narozenin, není ještě z důvodu nedostatku věku trestně odpovědná. Věk blízký věku mladistvých je soudy brán jako polehčující okolnost při rozhodování o formě uložené sankce.

Opatření – nový pojem, který zavádí ZSM, kterým se rozumí obdoba sankce ve smyslu trestního zákona, jako důsledek spáchaného protiprávního jednání. Opatření obsahují prvky výchovné, ochranné a trestní, které zabezpečují ochranu společnosti formou kontroly a dohledu. a v určitých případech i formou izolace.

Orgánem činným v trestním řízení (OČŘ) se rozumí policejní orgány, státní zástupci a soudy pro mládež.

Soudy pro mládež - byly zavedeny zákonem o soudnictví ve věcech mládeže a jsou věcně příslušné k výkonu soudnictví ve věcech mládeže, rovněž k posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let. Tvoří zvláštní systém specializovaných soudů v rámci stávající obecné soustavy soudů. Specializované soudy se nachází na všech úrovních soudní soustavy České republiky.

Trestní řízení ve věcech mladistvých

Za mladistvého považuje zákon toho, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku a nepřekročil osmnáctý rok věku. Trestné činy mladistvých se nazývají provinění. Aby se jednalo o provinění, za které by měl být mladistvý stíhán, příp. odsouzen, musí toto provinění vykazovat míru společenské vyšší než malou (u dospělých pachatelů stačí společenská nebezpečnost vyšší než nepatrná). Mladistvý musí mít vždy obhájce. Do vazby jej lze vzít jen v opravdu výjimečných případech.

V trestním řízení ve věcech mladistvých musejí všechny zúčastněné osoby dodržovat pravidla ochrany osobních údajů mladistvých, tj. mohou být zveřejňovány jen takové informace, které nemohou vést k odhalení totožnosti mladistvého. Všechny zúčastněné orgány, tj. policejní orgány, státní zástupce, soudci, úředníci probační a mediační služby či sociální pracovníci musejí mít zvláštní průpravu pro zacházení

s mládeží. Podle zákona projednávají trestní věci mladistvých soudy pro mládež. V praxi to neznamena, že by byly vytvořeny nějaké nové soudní orgány, ale trestní kauzy mladistvých řeší specializovaní soudci obecných soudů. Je-li mladistvý soudem shledán vinným, neukládá se mu trest, ale tzv. opatření. Zákon zná tři druhy opatření, která mohou být: výchovná, ochranná a trestní. Soud rovněž může upustit (případně podmíněně upustit) od uložení opatření pokud to vzhledem k okolnostem případu a osobě pachatele uzná za vhodné.

3.1. Opatření ukládaná mladistvým osobám

Právními následky spáchaného provinění jsou opatření, která „*musí přihlížet k osobnosti toho, komu je ukládáno, včetně jeho věku rozumové a mravní vyspělosti, zdravotního stavu, jakož i jeho osobním, rodinným a sociálním poměrům, a musí být přiměřené povaze a stupni nebezpečnosti spáchaného činu.*“¹⁰, oproti minulé úpravě týkající se mládeže dává zákon více možností při postupovat v trestním řízení s mládeží, která se dopustila protiprávního jednání.

- Druhy ukládaných opatření:**
- 1) výchovná opatření
 - 2) ochranná opatření
 - 3) trestní opatření

ad 1)

Dohled probačního úředníka je výchovné opatření, které představuje velice intenzivní zásah do životních poměrů mladistvého. Probačním dohledem se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a sociálním prostředí, v němž žije, sledování výchovného působení rodičů na mladistvého a důsledná kontrola dodržování zákonem nebo soudem pro mládež stanovených podmínek dohledu, rovněž také plnění povinností vyplývajících pro mladistvého z dalších výchovných opatření, pokud mu uložena.

¹⁰ Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) § 3 odst.3

Probační program má v případech mladistvých delikventů nezastupitelný význam. Pod pojmem probační program se rozumí „zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého.“¹¹ V případě uložení výchovného opatření-probačního programu soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce za účelem zajištění jeho výkonu pověří probačního úředníka, který bez zbytečného odkladu kontaktuje mladistvého, kterému nabídne možnost vykonat probační program, pokud se mladistvý dobrovolně podrobí probačnímu programu, úředník dle svých možností zajistí místo pro jeho výkon. Zprávu o skončení probačního programu, sdělí příslušnému soudu pro mládež nebo státnímu zástupci. Mladistvý může kdykoli v průběhu řízení svůj souhlas odvolat, prohlášením adresovaným soudu pro mládež nebo v přípravném řízení státnímu zástupci, tímto výkon probačního programu končí. Neplní-li mladistvý v průběhu vykonávacího řízení uložený probační program, úředník o této skutečnosti informuje bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu pro mládež, který dohled uložil.

Název probační program mylně budí dojem, že je v kompetenci PMS, naopak musí být realizován subjektem stojícím mimo tuto službu. V současné době je akreditováno u Ministerstva spravedlnosti České republiky přibližně 60 probačních programů, které jsou vytvořeny za účelem nápravy mladistvých delikventů. Počet akreditovaných programů se mění v závislosti na probíhajících akreditačních a dotačních řízeních, neboť všechny programy jsou závislé na poskytnutých dotacích z ministerstva spravedlnosti či jiných finančních zdrojů. I zde je patrný nedostatek finančních prostředků. V souvislosti s přijetím ZSM, a plněním úkolů v této oblasti patří mezi úkoly PMS podporovat vytváření a rozvoj probačních a jiných podpůrných sociálních programů, které navazují na působení pracovníků PMS. Tyto programy jsou schopné naplňovat požadavky ZSM tím, že efektivně působí na začlenění pachatele do sociálního prostředí a obnovení jeho sociálních vztahů. Existence probačních programů je nedílnou součástí systému uplatňování alternativních trestů a alternativ k potrestání v souladu s přístupy restorativní justice.

¹¹ Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) § 17

Výchovné povinnosti patří zcela k novým institutům. Mladistvému lze uložit např. povinnost podrobit se léčení závislosti, které není ochranným léčením, a povinnost podrobit se ve volném čase vhodnému programu, který není probačním programem, dále usilovat o vyrovnání s poškozeným, vykonat společensky prospěšnou činnost.

Výchovná omezení jsou v zákoně vyjmenovány fakultativně. Soud pro mládež, (v přípravném řízení státní zástupce) může mladistvému zakázat návštěvu určitých akcí, zařízení nebo nevhodného prostředí, stýkat se s určitými osobami, užívat návykové látky, hraní hazardních her a v neposlední řadě neměnit bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu, či zaměstnání. Uložení některých těchto omezení může být částečně omezeno přípravou mladistvého na povolání, či vzdělání.

Napomenutí s výstrahou patří mezi zcela nové instituty. Tato sankce spočívá v tom, že soud pro mládež (v přípravném řízení státní zástupce) mladistvému vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na možné důsledky, které mu hrozí v případě opakování trestné činnosti. Ve vhodných případech může být uplatnění této sankce ponecháno na zákonném zástupci mladistvého popřípadě na škole nebo na výchovném zařízení.

Výchovná opatření se liší od obou dalších skupin opatření skutečností, že je může soud a v přípravném řízení státní zástupce uložit se souhlasem osoby, proti které se řízení vede, a to již v průběhu řízení, před rozhodnutím soudu o vině a nejdéle do pravomocného skončení řízení. Mladistvý může kdykoli v průběhu řízení a to až do jeho pravomocného skončení, svůj souhlas odvolat, čímž výkon výchovného opatření končí. Tato výchovná opatření jsou jednou z novinek, které zákon přináší. Jedná se o specifikum, které lze použít jen v případě trestního řízení vedeného proti mladistvým. Výchovná opatření jsou v systému sankcí, které mohou být ukládány mladistvým nejmírnějším prvkem. Jejich smyslem není represe či újma pro mladistvého, ale mají působit výhradně výchovným způsobem. Opatření jsou založena na dobrovolnosti a zejména aktivním přístupu ze strany mladistvého.

Ad. 2)

Druhou skupinou opatření jsou ochranná opatření. „*Jejich účel je pozitivně působit na duševní, mravní, sociální vývoj mladistvého a dále pak na ochranu společnosti před pácháním trestné činnosti mladistvými*“. ¹²

Druhy ochranných opatření: ochranná výchova
zabrání věci
ochranné léčení

Z těchto tří ochranných opatření ZSM upravuje pouze ochrannou výchovu. Ostatní dvě opatření upravuje trestní zákon. Účelem ukládání ochranných opatření je kladně ovlivnit mravní, duševní a sociální vývoj mladistvého rovněž také ochrana společnosti před mladistvými delikventy a snaha o nápravu mladistvého pachatele. Stejně jako u trestů jsou ochranná opatření zaměřena zejména na ovlivnění výchovy mladistvého. Ochranná opatření lze uložit samostatně či vedle jiného trestního opatření. Délka jejich trvání není v rozhodnutí soudu stanovena, protože záleží na výsledcích, které toto opatření přinese při další výchově mladistvého. Ochranná opatření jsou vynutitelná státní mocí., nezahlazují se a také nemohou být ani cestou udělené milosti prezidenta České republiky prominuta, jejich výkon nemůže být promlčen.

Ochranná výchova

Ochrannou výchovu lze uložit mladistvému i nezletilému (těm se ukládá v občanskoprávním řízení). Právní úpravu výkonu ochranné výchovy neobsahuje pouze ZSM, ale upravuje ji například zákon číslo 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění nebo zákon číslo 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, v platném znění. Pokud nelze ochrannou výchovu vykonat ihned, nařídí soud pro mládež do doby jejího zahájení dohled probačního úředníka.

¹² Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) § 21 odst. 1

Mladistvému pachateli lze soudem pro mládež uložit ochrannou výchovu za těchto podmínek:

- jestliže o jeho výchovu není náležitě postaráno a tyto nedostatky není možné odstranit,
- jestliže byla jeho dosavadní výchova zanedbána a nebo prostředí, ve kterém žije, nezaručuje jeho řádnou výchovu.

Ochranná výchova je velice významným zásahem do práv a svobody mladistvého. Jejím smyslem je určité omezení nebo zabránění možných nebezpečných následků spočívajícím v jeho zanedbané výchově. Cílem je správný vývoj mladistvého, aby se mohl stát řádným občanem. Při uložení ochranné výchovy dojde k odebrání mladistvého z péče rodičů popř. jiné osoby, které byla výchova svěřena. Po odebrání je mladistvý umístěn do specializovaného zařízení s přísným režimem. Soud pro mládež spolupracuje při rozhodování o uložení ochranné výchovy s orgány sociálně-právní ochrany dítěte a PMS. Doba trvání ochranné výchovy je omezeno věkem mladistvého, zpravidla do 18-ti.let věku, je však možné ze zákonných důvodů tuto prodloužit do 19-ti let věku.

Ad 3)

Jsou třetím a nejpřísnějším druhem opatření, která lze uložit mladistvým. Na rozdíl od výchovných a ochranných opatření obsahují trestní opatření negativní hodnocení spáchaného provinění a osoby mladistvého. Pokud se soud rozhodne uložit mladistvému pachateli trestní opatření, toto musí být přiměřené spáchanému provinění a stejně tak i osobě pachatele. ZSM umožňuje uložit i více druhů trestních opatření vedle sebe. Při výkonu trestních opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost mladistvého.

Druhy trestních opatření:

-obecně prospěšné práce : horní hranice je poloviční proti trestu obecně prospěšných prací, který je ukládán dospělým pachatelům, musí se přihlídnout k možnostem mladistvého a jeho poměrům

-peněžité opatření : může být uloženo ve výši od 1.000,-Kč až 500.000,-Kč, pokud mladistvý pracuje nebo to umožňují jeho majetkové poměry

-peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu : jedná se o pohružku peněžitým opatřením. Mladistvému se stanoví zkušební doba. Pokud v ní nepovede řádný život bude muset peněžité opatření zaplatit.

-propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty : lze uložit, jedná-li se o věc, která byla použita ke spáchání provinění nebo k tomu byla určena, nebo o věc získanou proviněním či ji získal za věc získanou proviněním.

-zákaz činnosti : uložený zákaz nesmí být na překážku přípravě na povolání mladistvého a nesmí být delší než 5. let

-vyhoštění : lze uložit jen cizincům, kteří v České republice nemají rodinu a nemají zde ani azyl

-odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem : jde o pohružku odnětím svobody. Mladistvému se stanoví zkušební doba a pokud nepovede řádný život, bude muset vykonat odnětí svobody,

-odnětí svobody nepodmíněné : lze je uložit jen tehdy, kdy by žádná jiná opatření nevedla k dosažení účelu zákona. Na rozdíl od dospělých se trestní sazby snižují na polovinu, přičemž dolní hranice nesmí přesáhnout jeden rok a horní hranice 5 let odnětí svobody. Pouze v případech, kdy by dospělému pachateli mohl být uložen výjimečný trest, může být opatření odnětí svobody uloženo mladistvému až na 10 let. Toto trestní opatření se vykonává odděleně od dospělých odsouzených ve zvláštních věznicích pro mladistvé nebo alespoň ve zvláštním oddělení věznice.¹³

¹³ <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych>

Obecně lze trestní opatření použít jen v případě, kdy by nemohlo být uloženo výchovného, ochranného opatření dosaženo požadovaného účelu. Pokud nastane situace a soud se rozhodne o uložení trestního opatření, je přístupováno k osobě mladistvého vždy individuálně a přihlíží se k jeho osobě, poměrům a okolnostem případu tak, aby byly vytvářeny vhodné podmínky pro jeho další vývoj.

3.2. Opatření ukládaná nezletilým osobám

*„Dítětem se rozumí podle některých v ČR platných právních norem (např. zákon 140/1961 Sb.) člověk mladší 15 let“.*¹⁴ Osoby této věkové kategorie mají v ZSM své samostatné místo, neboť dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné za protiprávní jednání.

V případě, že se dopustí protiprávního jednání, tedy činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě:

- dohled probačního úředníka
- zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče
- ochrannou výchovu

Institut ochranné výchovy je ukládán soudem pro mládež v případech, kdy dítě mladší 15-ti roků spáchalo protiprávní čin, za jehož spáchání lze uložit výjimečný trest, podmínkou je dovršení dvanáctého roku věku nezletilce. Soud pro mládež v případě uložení uvedených opatření vychází z pravidla z výsledků pedagogicko-psychologického vyšetření.¹⁵

PMS Blansko při protiprávním jednání nezletilců nevykonává probační a mediační činnosti. Místní státní zástupce ani soud nedávají pokyn pro vstup do případů nezletilců a PMS do těchto kauz sama rovněž nevstupuje, jedná se o dohodu OČTŘ, hlavní důvodem je nedostatek finančních prostředků,

¹⁴ Matoušek, O. Slovník sociální práce. Praha: 2003, Portál. s. 53

¹⁵ blíže Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) § 93

jehož následkem je skutečnost, že nejsou žádnou organizací zřizovány nebo poskytovány vhodné výchovné programy určené pro nezletilé osoby. V případě nutnosti mohou být nezletilé osoby předány k sociální práci do Brna, kde se nachází výchovná zařízení pro děti i mládež, jedná se zejména o dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, diagnostický ústav pro mládež, a jsou zde hlavně humanitárními organizacemi poskytovány vhodné výchovné programy určené pro nezletilé osoby. Pokud by tato situace nastala kompletní probační spis by přešel pod středisko v Brně, avšak za dobu existence PMS Blansko tento případ dosud nenastal.

3.3 Odklon trestního řízení

Tyto instituty může soud pro mládež použít, jen v případě, pokud *„mladistvý je připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se z jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků jeho provinění.“*¹⁶ Nedílnou součástí zvláštních způsobů řízení je mediační činnost, což znamená snahu o urovnání konfliktu mezi poškozeným a pachatelem za přispění mediátora.

Možnosti odklonu trestního řízení

podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307 a 308 trestního řádu,)
narovnání (§ 309 až 314 trestního řádu)
odstoupení od trestního stíhání (§ 11 ZSM)

Odstoupení od potrestání je novou kategorií v rámci odklonu trestního řízení. Tento institut je možné uplatnit v případech, kdy trestní stíhání je neúčelné a potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění. Střediska PMS jsou často zapojena v institutu narovnání. Při narovnání se snaží o zprostředkování dohody mezi pachatelem a obětí, která spočívá v pro obě strany přijatelné formě odškodnění.

Smyslem institutu narovnání je umožnit co nejrychlejší reakci na vzniklou situaci prostřednictvím toho, že pachatel protiprávního jednání uzná svou odpovědnost. Obě strany se prostřednictvím mediátora snaží o uzavření vzájemné dohody.

¹⁶ Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mlád., §68

„Narovnání se proto dá považovat za realizaci myšlenky, které se říká princip subsidiarity , což znamená, e že odpovědnost za řešení problému je ponechána na co nejnižší úrovni, nejlépe na úrovni, kde konflikt vznikl“.¹⁷

¹⁷ Matoušek, O., Kroftová, A. 2003. Mládež a delikvence. Praha: Portál. Kapitola 12. s. 184

4. Probační a mediační služba Blansko

Středisko PMS v Blansku vzniklo dne 1.1.2001, sídlí v budově Okresního soudu v Blansku na ulici Hybešova 5. V současné době zde pracují dva probační úředníci, jeden vykonává zároveň i funkci vedoucího, druhý má zaměření a specializaci na mládež. Ve své činnosti a v personálních otázkách je středisko podřízeno krajskému koordinátorovi PMS, který má sídlo Brně, také ředitelství PMS se sídlem v Praze. Pracovní doba střediska je totožná s pracovní dobou okresního soudu. Na středisko se mohou obracet osoby spadající do působnosti okresního soudu v Blansku, ale také osoby, které spadají do působnosti jiného soudu, ale žijí v regionu Blansko, a proto je možné, že po dohodě úředníků dojde k postoupení věcí na středisko PMS tam, kde se klient zdržuje, aby byla zajištěna lepší spolupráce a efektivita činnosti mezi úředníkem a klientem. Obecně lze říci, že služby PMS může využít přibližně 108.000 obyvatel žijících v regionu Blansko, ačkoliv se zdá toto číslo vysoké, služby PMS využívá přibližně 180 klientů ročně, z toho je přibližně 20 mladistvých, tyto údaje jsem získal z přehledu o činnosti střediska PMS v Blansku z období od roku 2005 do roku 2008. Specializovaný úředník pro práci s mládeží na středisku v Blansku vstupuje pouze do případů protiprávního jednání spáchaného mladistvým pachatelem, v případě nezletilých pachatelů nikoliv.

PMS v Blansku ve své činnosti při trestním řízení u mladistvých úzce spolupracuje se státním zástupcem, policií, sociálními kurátory, zástupci obcí a měst, farářem římskokatolické církve, kteří působí v Blanenském regionu.

V regionu Blansko je z možností, které dává ZSM využíváno výchovné opatření-výchovná povinnost spočívající ve vykonání společensky prospěšné činnosti (SPČ). Pokud s tímto postupem souhlasí státní zástupce i pachatel protiprávního jednání, který může být v rámci vedeného trestního řízení v postavení podezřelého nebo již obviněného, úředník PMS zajistí místo pro výkon SPČ. Tyto činnosti jsou vykovávány zejména u měst a obcí v jejichž obvodech se mladistvý zdržuje, většinou z důvodu, aby nebyl problém s jeho docházkou. V regionu Blansko je dobrá spolupráce farářem římskokatolické církve v Blansku, který tyto činnosti umožňuje vykonat.

V případě vydaného rozhodnutím soudu o uložení výchovného opatření – probačního programu, má mladistvý možnost, tento program vykonat na středisku v Brně, na které by byl odkázán úředníkem PMS Blansko. V praxi zatím nebylo v Blansku žádnému z mladistvých klientů státním zástupcem či soudem uloženo výchovné opatření spočívající ve vykonání probačního programu. Zde se výrazně projevuje v práci již zmiňovaný nedostatek finančních prostředků, který se prolíná celou státní správou a samosprávnou v České republice. Myslím, že velký podíl na odklonech či zastavení trestních řízení u mladistvých osob má středisko hlavně ve fázi přípravného trestního řízení, kdy může opravdu pomoci mladistvému delikventovi, vyřešit odklon jeho protiprávní jednání, zejména pokud se jedná o tzv. prvopachatele, kteří spáchají poprvé méně závažné provinění, za podmínky, že se ke svému protiprávnímu jednání dozná, svého jednání lituje a má dostatečnou vůli protiprávní jednání vůči společnosti odčinit, tomu nabídne možnosti vykonat SPČ. Z vlastní praxe mohu uvést, že mezi méně závažná provinění, patří krádeže, řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění, poškozování cizí věci, výtržnictví, porušování domovní svobody.

V rámci studia oboru sociální pedagogiky jsem v VI. semestru vykonal odbornou stáž v rozsahu 93 hodin na středisku PMS v Blansku, kde jsem měl možnost hovořit s vedoucí střediska Mgr. Renátou Brandstätterovou, která mi činnost, kterou vykonává středisko v trestním řízení mládeže podrobně vysvětlila a rovněž ochotně odpovídala na mé otázky. V průběhu stáže mi umožnila prostudovat spisové materiály a metodiky postupů ve věcech mládeže, a také založené probační spisy, které se týkaly mladistvých pachatelů.

Úkolem střediska již ve fázi přípravného trestního řízení ve věci mládeže je posílit výchovné působení na mladistvého pachatele tak, aby v případě méně závažného provinění mohlo být trestní řízení odkloněno. A v případech, ve kterých se nejedná lehčí formu provinění, byla uplatněna taková opatření, která budou posilovat výchovný vliv a minimalizovat riziko vzniku další recidivy mladistvého. Činnost by měla směřovat rovněž k nápravě vzniklé újmy a obnovení narušených vztahů ve společnosti. V praxi funguje spolupráce s OČTŘ, v tom smyslu, že jakmile se policie dozví o spáchání protiprávního jednání-provinění, které spáchala určitá osoba, neprodleně podá písemnou zprávu PMS. Na středisku PMS je tato zpráva jsou zapsána do pomocného evidenčního rejstříku-evidence mládeže. Specialista pro práci s mládeží

na základě svého profesionálního pohledu a ve vztahu k okolnostem případu a osobě mladistvého zváží, zda je potřebné, aby do trestního řízení vstoupil a zahájil probační nebo mediační činnost. Pokud se rozhodne založit probační spis, nemusí čekat na obdržení písemného vyjádření resp. pověření příslušného dozorujícího státního zástupce, vzhledem k tomu, že z hlediska účinnosti intervence je vhodné, aby začal výchovně působit na mladistvého co nejdříve po spáchání protiprávního jednání. O zahájení této činnosti musí úředník neprodleně vyrozumět příslušného státního zástupce.

Podmínky založení probačního spisu:

- obdržení pověření OČTŘ (soud, státní zástupce)
- vlastní aktivita zúčastněných subjektů (zejména pak obviněného a poškozeného)
- vyrozumění o protiprávním jednání orgány policie

4.1 Metodika sociální práce při činnosti střediska

Po založení probačního spisu úředník se zaměřením na mladistvé osoby pozve formou písemného předvolání k úvodní konzultaci mladistvého delikventa společně s jeho zákonným zástupcem. V rámci této konzultace činí standardní metodické kroky vedoucí k řešení případu, tzn. vyvíjí zejména činnost směřující ke zprostředkování mediace a nápravě způsobené újmy. Dále umožnění možnosti vykonat výchovné opatření. Při své činnosti s mladistvým ho vede k tomu, aby získal náhled na protiprávnost svého jednání, byl si vědom odpovědnosti za způsobené škody nebo újmy a sám aktivně navrhoval možnosti jejich odčinění. Pracovník podporuje mladistvého, aby co nejvíce kroků, které povedou k nápravě konfliktního stavu, navrhl a udělal vlastními silami. Jde o to, aby v rámci trestního řízení byl mladistvý aktivně zapojen do procesu řešení svého provinění a měl možnost napravit to, co způsobil a dal tak najevo, že svého jednání lituje (např. oprava poničeného majetku, odpracování společensky prospěšné činnosti, napsání omluvného dopisu poškozenému). Důležité je zohlednit dopad spáchaného provinění na vztahy v rodině, např., když se rodiče mladistvého podílí na finančního odškodnění poškozeného. Pomoci mohou dohody mezi mladistvým a rodiči o tom, jak bude dopad spáchaného provinění v rodině řešen.

V rámci práce s klientem úředník spolupracuje s pracovníky oddělení sociálně právní ochrany dětí, případně dalšími participujícími institucemi (školou, odbornými pracovišti apod.), rovněž shromažďuje informace potřebné k vytvoření zprávy pro státního zástupce a soudce. Na základě vyhodnocení rizik a potřeb osoby mladistvého a s přihlédnutím k aktuální situaci v jeho rodinném, výchovném a sociálním okolí úředník zvažuje podání návrhu na uložení možných výchovných opatření, a to již v přípravné fázi trestního řízení (např. výchovné opatření SPČ). S ohledem na nutný souhlas mladistvého s vykonáním výchovného opatření v průběhu přípravného řízení je nutné, aby úředník pro práci s mládeží spolupracoval s mladistvým klientem ve smyslu předjednání výkonu vhodného výchovného opatření. Možnosti vykonání výchovného opatření specialista pro práci s mládeží koordinuje s poskytovatelem zvoleného výchovného opatření. Jedním z příkladů dobré praxe v oblasti výkonu výchovného opatření v rámci přípravného řízení může být vykonání SPČ, kdy úředník PMS předem dohodne místo a způsob výkonu. V regionu Blansku lze tuto činnost vykonat např. v rámci měst a obcí, ale také prostřednictvím Římskokatolické církve v Blansku, kdy pan farář Mgr. Petr Kaňa se dobrovolně zapojil do spolupráce s PMS a umožňuje mladistvým delikventům odpracovat potřebné množství hodin např. formou přepisu církevní kroniky do elektronické podoby, také provádět úklidové činnosti v okolí místního kostela. Mohu uvést, že většina mladistvých, kteří bydlí v Blansku nebo blízkém okolí se snaží vykonat SPČ, právě u pana faráře, tuto skutečnost jsem se dozvěděl jednak od vedoucí střediska paní Mgr. Renáty Brandstätterové, ale také z vlastní zkušenosti. Zajímalo mne, jakým způsobem se s mladistvými, kteří vykonávají SPČ na faře v Blansku pracuje, proto jsem si domluvil rozhovor s farářem Mgr. Petrem Káňou, který na farním úřadu Římskokatolické církve v Blansku působí asi 10 roků. Přibližně v roce 2005 začal úzce spolupracovat se střediskem PMS v Blansku při výkonu výchovného opatření SPČ. Jedná se o bezplatnou spolupráci, kterou provádí v době svého volného času. V praxi je prováděna tak, že ho kontaktuje probační úředník, který zjistí zda umožní vykonat mladistvému výchovné opatření SPČ, poté se dohodnou, jakou činnost bude mladistvý vykonávat. Následně mu úředník sdělí jméno mladistvého, kontakt na něj a počet hodin, které má odpracovat, dále termín, do kdy by měl hodiny odpracovat. Pan farář mladistvého kontaktuje většinou telefonicky. Domluví termín pro vstupní pohovor, který probíhá na faře mezi ním mladistvým a jeho zákonným zástupcem. Mladistvému sdělí jeho pracovní náplň a harmonogram docházky týkající se výkonu SPČ.

V rámci vstupního pohovoru mladistvého poučí o bezpečnosti práce. O tomto jednání sepíše záznam, který potvrdí podpisem mladistvý společně se zákonným zástupcem. Mgr. Petru Káňovi jsem položil otázku, zda může zhodnotit jakým způsobem přistupují mladiství k výkonu SPČ, na kterou odpověděl, „*Přístup mladistvých pachatelů lze obecně rozdělit do tří skupin. V první skupině jsou mladiství, kteří si uvědomují co provedli, snaží se o vlastní nápravu, jsou aktivní a spolehliví při zadané práci, jedná se o většinu mladistvých. Druhá skupina se vyznačuje laxním přístupem, který se projevuje tak, že nařízenou práci vykonají, ale neprojevují žádnou aktivitu nebo snahu u svoji nápravu, jejich hlavním cílem je splnění povinnosti, aby se vyhnuli možnému trestu. Třetí skupinu lze hodnotit, jako ty, kteří snaží vyhybat práci, mají neustálé výmluvy proč se nemohli dostavit, v této skupině jsou i tací, kteří si svoji pracovní povinnost vůbec nesplnili*“.¹⁸

Pokud mladistvý v termínu, který mu určí státní zástupce řádně vykoná stanovený počet hodin, pan farář tuto skutečnost písemně sdělí středisku PMS, ve zprávě také zhodnotí jaký měl mladistvý přístup při plnění SPČ. V případě nesplnění stanovené povinnosti rovněž písemně vyrozumí středisko PMS v Blansku.

Úředník PMS mladistvým v přípravném řízení nabízí:

- zprostředkování řešení konfliktu, pomoc při obnově narušených mezilidských vztahů (mediaci)
- zprostředkování uzavření dohody o náhradě škody
- přípravu písemných materiálů pro rozhodnutí státního zástupce / soudce pro mládež (podání o odůvodnění návrhu pro využití odklonu v trestním řízení nebo vypracování zprávy před rozhodnutím,
- práci s poškozenými,
- nabídku možnosti výkonu výchovného opatření

V přípravném řízení může nastat situace, kdy na mladistvého byla soudem uvalena vazba, tento má možnost z věznice písemně nebo prostřednictvím obhájce nebo zákonného zástupce požádat středisko PMS ve věci spolupráce při nahrazení vazby jiným opatřením (zejména dohledem nebo umístěním do péče důvěryhodné osoby).

¹⁸ rozhovor s farářem římskokatolické církve v Blansku Mgr. Petrem Káňou,

Na středisku PMS se tato žádost eviduje ve správním deníku a zakládají se do samostatného sběrného spisu. Na každý takový podnět reaguje středisko PMS písemným sdělením mladistvému, ve kterém ho vyrozumí, aby se nejprve s žádostí o možnosti nahrazení vazby jiným opatřením obrátil na orgán činný v trestním řízení, který o náhradě vazby bude rozhodovat, a který je zároveň příslušný pověřit středisko PMS k zahájení činnosti ve věci. V případě, že soud pro mládež rozhodne o náhradě vazby dohledem, kterým pověří příslušné středisko PMS.

4.2. Případové studie

V poslední části své práce bych chtěl uvést konkrétní případy, které jsem vybral v době svého působení na středisku PMS v Blansku, kdy mi bylo umožněno prostudovat založené probační spisy týkající se protiprávního jednání mládeže, jedná se o agendu z roku 2008, ze které jsem vybral čtyři případy.

V každé podkapitole nejprve stručně charakterizují jednotlivé případy, jejichž výběr není náhodný, snažil jsem se vybírat ty případy, které jsem sám řešil při výkonu svého zaměstnání u Policie České republiky.

První případ : František - neřidič

Popisovaným případem bude případ Františka, kterému bylo v době spáchání protiprávního jednání 17 roků, který ačkoliv nevlastní řidičské oprávnění řídil osobní motorové vozidlo svého otce. Při řízení byl zadržen hlídkou policie, následně proti němu byly zahájeny úkony trestního řízení pro provinění řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle ust. § 180d trestního zákona, provinění neoprávněného užívání cizí věci podle ust. § 249 odstavce 1 trestního zákona, případ byl specifický v tom, že vozidlo bylo majetkem jeho otce, který ve věci nevypovídal, také ve smyslu ust. § 163 tr. Řádu nedal souhlas k trestnímu stíhání svého syna, který byl nutný v případě spáchaného provinění neoprávněného užívání cizí věci podle ust. § 249 odstavce 1 trestního zákona. Při výslechu na polici za přítomnosti soudem ustanoveného obhájce se František ke svému protiprávnímu jednání doznal, svého jednání litoval.

V době spáchání protiprávního jednání František studoval na Středním odborném učilišti, kde se učil druhým rokem v oboru nástrojař - specialista, ve škole

neměl žádné výchovné problémy, hodnocení ze školy uvádí, že se jedná o průměrného žáka. Mezi jeho záliby patří kopaná, kterou závodně hraje. Pochází z úplné rodiny, jeho matka pracuje jako zdravotní sestra a otec je řidičem z povolání. František má mladší sestru. Dle zprávy orgánu péče o dítě na něj dosud nebyl založen žádný spis. Po zahájení úkonů trestního řízení bylo policií písemně vyrozuměno středisko PMS v Blansku o protiprávním jednání Františka. Úřednice PMS se rozhodla vstoupit do případu. Předvolala si k jednání Františka společně s jeho zákonným zástupcem, na které se dostavil František s matkou ve stanoveném termínu. Při jednání Františkovi nabídla možnost řešení jeho protiprávní jednání. Vysvětlila mu formu pomoci, kterou může PMS poskytnout v rámci probíhajícího trestního řízení, tedy ve smyslu návrhu státnímu zástupci spočívajícím v uložení výchovné povinnosti. František s návrhem souhlasil, podpisem potvrdil, že dobrovolně vykoná ve svém voleném čase výchovnou povinnost-SPČ, která mu může být uložena státním zástupcem. Vzhledem k souhlasu Františka, úřednice kontaktovala faráře římskokatolické církve v Blansku, který umožnil Františkovi vykonat SPČ. Na základě zajištění místa výkonu SPČ, úředník kontaktoval státního zástupce, kterému sdělil, že František souhlasí s vykonáním SPČ, místo pro její výkon je zajištěno u pana faráře v Blansku. Státní zástupce rozhodl meritorním rozhodnutím o uložení výchovné povinnosti spočívající ve vykonání SPČ, kterým uložil Františkovi povinnost vykonat bezplatně ve svém volném čase SPČ spočívající v přepisu farní kroniky do elektronické podoby a úklidu okolí kostela Sv. Martina v Blansku v trvání 15-ti hodin v termínu do 1. měsíce od doručení usnesení, dohledem nad plněním této povinnosti pověřil středisko PMS Blansko. Úřednice s panem farářem sepsala písemnou dohodu o realizaci výkonu uložené výchovné povinnosti. František si povinnost splnil. V rozsahu 15-ti hodin prováděl přepis farní kroniky do elektronické podoby a úklid okolí kostel Sv. Martina. Středisko po odpracování stanovených hodin obdrželo od pana faráře hodnocení Františka, který byl hodnocena kladně za svůj přístup k práci. Hodnocení společně se zprávou o vykonání SPČ středisko zaslalo státnímu zástupci, který zprávu předal policejnímu orgánu s pokynem věc odložit z důvodu účinné lítosti, kterou projevil František tím, že svého jednání litoval, dostatečně si uvědomil protiprávnost svého chování a projevil odhodlání do budoucna své protiprávní jednání neopakovat, a navíc splnil uloženou výchovnou povinnost.

Druhý případ : Jirka - zloděj

Popisovaným případem bude případ Jirky, kterému bylo v době spáchání protiprávního jednání 16. roků, který odcizil malý motocykl v hodnotě 6.000,-Kč, tento následně rozebral a součástky použil do svého motocyklu. V rámci prováděného šetření byl Policií vypátrán. Byly proti němu zahájeny úkony trestního řízení pro provinění krádež podle ust. § 247 odstavce 1 písm. a) trestního zákona. Při výslechu na polici za přítomnosti soudem ustanoveného obhájce se Jirka ke svému protiprávnímu jednání doznal, svého jednání litoval a chtěl uhradil způsobenou škodu poškozenému.

V době spáchání protiprávního jednání Jirka navštěvoval 9. třídu základní školy, ve škole měl výchovné problémy, z důvodu častých absencí, vyrušoval při vyučování. Hodnocení ze školy uvádí, že se jedná o podprůměrného žáka. Mezi jeho záliby patří motorismus, počítače. Pochází z neúplné rodiny, jeho matka pracuje jako dělnice ve firmě zabývající se montáží elektronických součástek. Otec se s rodinou nestýká. Jirka je jedináček. Dle zprávy orgánu péče o dítě je Jirka již několik roků v péči sociálního kurátora z důvodu výchovných problémů. Po zahájení úkonů trestního řízení bylo písemně vyzooměno středisko PMS v Blansku o protiprávním jednání Jirky. Úřednice PMS se rozhodla vstoupit do případu. Předvolala si k jednání Jirku společně s jeho matkou, na které se oba dostavili ve stanoveném termínu. Při jednání se společně s Jirkou a jeho matkou domluvili, že Jirka v 6-ti měsíčních splátkách uhradí dlužnou částku ve výši 6.000,-Kč, což byla hodnota motocyklu do rukou poškozeného. Dále Jirkovi nabídla možnost vykonat výchovné opatření spočívající ve vykonání SPČ. Jirka s návrhem souhlasil a podpisem potvrdil, že vykoná ve svém volném čase SPČ, která mu může být uložena státním zástupcem. Úředník PMS kontaktoval faráře římskokatolické církve v Blansku, který umožnil Jirkovi vykonat na jeho farním úřadu SPČ. Dále kontaktoval státního zástupce, kterému sdělil, že Jirka souhlasí s vykonáním SPČ, kterou je možné vykonat u pana faráře v Blansku. Státní zástupce rozhodl meritorním rozhodnutím o uložení výchovné povinnosti spočívající ve vykonání SPČ, kterým uložil Jirkovi povinnost vykonat bezplatně ve svém volném čase SPČ spočívající v přepisu farní kroniky do elektronické podoby a úklidu okolí kostela Sv. Martina v Blansku v trvání 20-ti hodin v termínu do 1. měsíce od doručení usnesení, dohledem nad plněním této povinnosti pověřil středisko PMS Blansko. Úředník s panem farářem sepsal písemnou dohodu o realizaci výkonu výchovné povinnosti.

Jirka si svou výchovnou povinnost splnil a v rozsahu 20-ti hodin prováděl úklidové práce v okolí kostela Sv. Martina. Středisko po odpracování stanovených hodin obdrželo od pana faráře hodnocení Jirky, který byl hodnocen kladně za svůj přístup k práci, nevyhýbal se žádné činnosti, která mu byla nařízena. Hodnocení společně se zprávou o vykonání SPČ středisko zaslalo státnímu zástupci, který dal pokyn policejnímu orgánu, aby věc odložil z důvodu účinné lítosti, kterou projevil Jirka tím, že jednak svého jednání litoval, uvědomil si protiprávnost svého chování, projevil snahu o náhradu vzniklé škodu poškozeného a odhodlání do budoucna své protiprávní jednání neopakovat, a navíc splnil uloženou výchovnou povinnost.

Třetí případ: Pavel – násilník

Popisovaným případem bude případ Pavla, kterému bylo v době spáchání protiprávního jednání 17. roků. V průběhu 9. ročníku základní školy začal bezdůvodně slovně i fyzicky napadat fyzicky slabšího žáka z vedlejší 8. třídy. Nejprve mu vulgárně nadával, později vyhrožoval újmou na zdraví spočívající ve slovech „já tě zabiju“, tyto výhrůžky přešly k častým fyzickým napadáním tohoto žáka, jak ve škole, tak i v okolí školy. Problém byl nejprve řešen ve škole společně s matkou Pavla, Pavlem a pedagogicko-výchovným poradcem, který působí ve škole, avšak bez kladného výsledku, neboť Pavel ve svém násilném jednání pokračoval. Zde bych vsunul svoji poznámku, že jednání Pavla naplňovalo stádia šikany. Matka šikanovaného chlapce podala na policii trestní oznámení. Policií byly zahájeny úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání provinění násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle ust. § 197a odstavce 1 trestního zákona. Při výslechu na policii za přítomnosti soudem ustanoveného obhájce se Pavel ke svému protiprávnímu jednání doznal, svého jednání však nelitoval, uváděl, že spolužáka napadal, protože mu nebyl sympatický.

Současně s vyšetřováním sociální kurátor orgánu sociálně právní ochrany dětí v jehož péči se Pavel nacházel navrhl Pavlovi i jeho matce, aby Pavel nastoupil do střediska výchovné péče z důvodu protiprávního jednání Pavla a také proto, že matka na Pavla výchovně nestačila. Oba s tímto návrhem souhlasili. Pavel dobrovolně nastoupil do střediska výchovné péče, odkud však byl po 14 dnech vyhozen z důvodu porušení kázeňských pravidel. Sociální kurátor podal soudu návrh na vydání předběžného opatření spočívajícím v umístění Pavla k pozorování do diagnostického ústavu pro mládež, soud návrhu vyhověl a Pavla umístil na dobu dvou měsíců

do diagnostického ústavu pro mládež, následně rozhodl soud v občansko-právním řízení o umístění Pavla do ústavní výchovy, kde se nachází dosud.

V době spáchání protiprávního jednání měl Pavel 17 roků. Pochází z neúplné rodiny. Žil společně s matkou a mladší sestrou v jednopokojovém městském bytě. Otec se s rodinou nestýká a vůči dětem neplní svoji vyživovací povinnost, za což byl opakovaně trestán. Matka je bez zaměstnání, pobírá sociální dávky. Pavel měl ve škole problémy týkající se chování a učení. Jeho prospěch byl podprůměrný, učitelům odmlouval, byl drzý. Po zahájení úkonů trestního řízení proti Pavlovi, policie vyrozuměla středisko PMS Blansko o protiprávním jednání Pavla. Úřednice se specializací zaměřenou na mládež se rozhodla vstoupit do případu a pokusit se nabídnout Pavlovi řešení situace. Společně s Pavlem si k ústnímu projednání předvolala i jeho matku, jako zákonného zástupce. V den jednání se na středisko PMS oba dostavili. Po rozhovoru, který se týkal případu nabídla Pavlovi možnost vykonat výchovné opatření spočívající v provedení SPČ. Pavel prohlásil, že souhlasí s uložením výchovné povinnosti a vykoná ve svém volném čase SPČ, která mu může být uložena státním zástupcem. Na základě Pavlova prohlášení, které podepsal, kontaktoval úředník PMS faráře římskokatolické církve v Blansku Mgr. Petra Kaňu, který umožnil Pavlovi vykonat SPČ. Úřednice následně kontaktovala státního zástupce, kterému sdělila, že Pavel souhlasí s uložením výchovné povinnosti. Státní zástupce Pavlovi uložil povinnost vykonat bezplatně ve svém volném čase SPČ spočívající v úklidu veřejného prostranství v okolí kostela Sv. Martina v Blansku a přepisu farní kroniky do elektronické podoby v trvání 20-ti hodin v termínu do 1. měsíce od doručení usnesení, dohledem nad plněním této povinnosti pověřil středisko PMS Blansko. Na základě vydaného rozhodnutí úřednice sepsala s panem farářem písemnou dohodu o realizaci výkonu výchovné povinnosti. Pavel si svou povinnost však nesplnil a pokračoval v násilném jednání proti slabšímu chlapci, kterého na ulici opětovně fyzicky napadl. Vzhledem k pokračujícímu jednání Pavla bylo Policií zahájeno jeho trestní stíhání pro provinění násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle ust. § 197a odstavce 1 tr. zákona, v rámci vyšetřování se Pavel k jednání, která mu byla kladena za vinu doznal, svého jednání litoval. Policií byl státnímu zástupci podán návrh na podání obžaloby proti Pavlovi. Státní zástupce v trestní věci Pavla rozhodl o odklonu trestního řízení spočívajícím v podmíněném zastavení trestního stíhání, Pavlovi stanovil zkušební dobu v trvání dvou let.

Čtvrtý případ: Markéta - zloděj

Popisovaným případem bude případ Markéty, které bylo v době spáchání protiprávního jednání 16. roků. Markéta opakovaně nedostatečně zajištěným oknem vnikla do rekreační chaty v obci, kde bydlí, v chatě přespala a také zde odcizila a následně zkonsumovala alkoholické nápoje. V chatě byla zadržena majitelem, který ji předal Policii. Majiteli chaty svým jednáním způsobila škodu ve výši 200,-Kč. Proti Markétě byly zahájeny úkony trestního řízení pro provinění porušování domovní svobody podle ust. § 238 odstavce 1. trestního zákona. Při výslechu na polici za přítomnosti soudem ustanoveného obhájce se Markéta ke svému protiprávnímu jednání doznala, svého jednání litovala a chtěla uhradit způsobenou škodu poškozenému.

V době spáchání protiprávního jednání Markéta navštěvovala 9. třídu základní školy. Pochází z neúplné rodiny, žije společně s matkou a mladší sestrou v rodinném domě na vesnici. Krátce po svých 16. narozeninách byla projednávána sociálním kurátorem pro mládež odboru sociálně právní ochrany dětí z důvodu požívání alkoholických nápojů a podezření z užívání drog. Matka pracuje jako dělnice, otec je v invalidním důchodu, s rodinou se nestýká a neplní si svoji vyživovací povinnost. Ve škole měla Markéta velké množství absencí, které byly opožděně omlouvané matkou. Její školní prospěch byl podprůměrný. O zahájení úkonů trestního řízení proti Markétě bylo ze strany Policie vyrozuměno středisko PMS Blansko. Úřednice se specializací zaměřenou na mládež se rozhodla vstoupit do případu. Markétu i její matku předvolala k jednání, na kterém Markétě vysvětlila možnosti pomoci, které jí může nabídnout. V průběhu jednání se s Markétou a její matkou domluvila, že uhradí poškozenému částku ve výši 200,-Kč, dále nabídla Markétě možnost vykonat výchovnou povinnost-SPČ. Markéta souhlasila s uložením SPČ. Na základě Markétina prohlášení, které potvrdila podpisem, kontaktoval úředník PMS starosta Města Olešnice, který sdělil, že umožní Markétě vykonat SPČ. Tuto skutečnost sdělila státnímu zástupci, který vydal meritorní rozhodnutí a uložil Markétě povinnost vykonat bezplatně ve svém volném čase SPČ spočívající v úklidu veřejného prostranství pro město Olešnice v trvání 12-ti hodin v termínu do 1. měsíce od doručení usnesení, dohledem nad plněním této povinnosti pověřil středisko PMS Blansko. Markéta si svou výchovnou povinnost splnila a v rozsahu 12-ti hodin prováděla úklid veřejného prostranství od sněhu. Středisko po odpracování stanovených hodin obdrželo od starosty

města Olešnice hodnocení Markéty, ve kterém byla hodnocena kladně za svůj přístup k práci za tvrdých podmínek, kdy venkovní teploty se pohybovaly pod bodem mrazu. Hodnocení společně se zprávou o vykonání SPČ středisko zaslalo státnímu zástupci, který dal pokyn policejnímu orgánu věci odložit z důvodu účinné lítosti, kterou projevila Markéta tím, že uhradila způsobenou škodu majiteli, svého jednání litovala, uvědomila si protiprávnost svého chování a projevila odhodlání do budoucna své protiprávní jednání neopakovat, a navíc splnila uloženou výchovnou povinnost

4.3. Vyhodnocení případů

Jednotlivé případy se staly v regionu Blansko v roce 2008. Prověřování a vyšetřování případů bylo vedeno policejním orgánem, bývalého Okresního ředitelství Policie České republiky v Blansku, v současné době došlo od 1.1.2009 při reorganizaci Policie České republiky došlo ke změně názvu na Územní odbor Policie České republiky, Správy Jihomoravského kraje se sídlem v Blansku. Považuji za důležité uvést, klíč podle kterého jsem tyto případy vybíral. Prostudoval jsem celkem 16 probačních spisů týkající se činnosti PMS v trestním řízení mladistvých delikventů. Ve všech případech byla státním zástupcem uložena výchovná povinnosti spočívající ve vykonání SPČ. Tyto čtyři spisy jsem měl přiděleny ke zpracování ve svém zaměstnání. V uvedených případech se jednalo o tzv. prvopachatele protiprávního jednání, což znamená, že poprvé spáchali svá provinění, tato skutečnost je v trestním řízení pro rozhodnutí o postupu orgánů činných v trestním řízení velice důležitá. Všichni mladiství měli trvalý pobyt v regionu Blansko. Poté co policie sdělila středisku Probační a mediační služby v Blansku informaci o jejich protiprávním jednání, úřednice PMS se specializací na mládež okamžitě vstoupila do případů, a snažila podat tzv. pomocnou ruku mladistvým delikventům a tím zároveň odvrátit možnost případného jednání před soudem. Její činnost může zabránit jisté etiketizaci - nálepky kriminálního, která by v budoucnu mohla mít negativní vliv na život mladistvého. Na základě jejího předvolání se všichni mladiství ve stanoveném termínu řádně dostavili. Každý z nich při probíhajícím jednání uvedl, že je připraven nést následky za své protiprávní jednání a v případě možnosti je ochoten splnit výchovnou povinnost spočívající ve vykonání SPČ,

k tomuto souhlasu je nikdo nenutil, jednalo se o dobrovolné vyjádření a mladiství byli řádně poučeni o svém právu, tuto činnost nevykonat. Úřednice PMS ve všech případech využila své kontakty a zejména podle místa pobytu mladistvých zajistila místa pro vykonání SPČ.

Podle mého názoru i státní zástupce volil správný zákonný postup, kdy svým rozhodnutím naplnil smysl a účel ZSM, neboť se snažil o možný odklon trestního řízení, aby nemuselo dojít k soudnímu jednání a následně jejich potrestání soudem pro mládež.

V případech Františka, Jirky, Pavla a Markéty uložil vykonat výchovnou povinnost spočívající ve vykonání SPČ. Myslím, že počet hodin byl stanoven adekvátně vůči jejich provinění, zde považuji za důležité uvést, že ZSM hovoří o maximální výši 60 hodin, rovněž místa pro výkon jejich činnosti byla úředníkem PMS správně vybrána, neboť ZSM nijak nevymezuje, co míní pod pojmem SPČ. Nepochybné však je, že musí jít o činnost sloužící k uspokojení určitého obecného zájmu. V tomto směru se tato výchovná povinnost svou povahou blíží trestnímu opatření spočívajícímu ve vykonání obecně prospěšných prací. Může jít především o výkon činnosti spočívající v údržbě veřejných prostranství a budov, nebo jiných obdobných činností ve prospěch obcí, nebo ve prospěch institucí, které se zabývají činností související se vzděláním, vědou, kulturou, ochranou zvířat, náboženstvím a sportem, což bylo beze zbytku splněno. Vzhledem k tomu, že František, Jirka a Markéta svoji výchovou povinnost ve stanoveném termínu splnili, mohl jsem jejich trestní věci usnesením odložit, ještě před zahájením trestního stíhání, neboť se k protiprávnímu jednání doznali, projevíli účinnou lítost a pro společnost vykonali práci, kterou odčinili své protiprávní chování. Pavel však svoji povinnost nesplnil, proti němu jsem zahájil trestní stíhání a po ukončení vyšetřování jsem podal státnímu zástupci návrh na podání jeho obžaloby. Státní zástupce, přesto využil odklonu trestního řízení a trestní stíhání Pavla podmíněčně zastavil s odkladem v trvání dvou roků. V této době se nesmí Pavel dopustit žádného protiprávního jednání, jinak bude v řízení pokračováno. Myslím, že na rozhodnutí státního zástupce mělo vliv i to, že Pavel ve fázi vyšetřování již svého jednání litoval, napsal omluvný dopis poškozenému chlapci, a zejména v souběžně vedeném soudním řízení ohledně jeho umístění do ústavní výchovy, byl rozhodnutím soudu umístěn do ústavní výchovy s místem umístění mimo okres Blansko. Ze všech případů je zřejmé, že středisko PMS v Blansko nabídlo mladistvým pachatelům pomocnou ruku, a ti kteří ji přijali nakonec nebyli potrestáni ve smyslu trestního

opatření, které jim hrozilo, a to díky jejich vlastní snaze o nápravu věci, kterou projevili, také účinné lítostí nad svým jednáním. Případ Pavla byl teprve druhý od roku 2005, kdy nebyla splněna výchovná povinnost uložená státním zástupcem, což svědčí o tom, že mladí lidé delikventi v regionu Blansko mají snahu o nápravu protiprávního stavu, který způsobili.

Závěr

Tato práce se zabývá problematikou možností mediace a probace při trestání mladistvých a mládeže s přihlédnutím k regionu Blansko. V práci jsem se zabýval platnou legislativou vzniku PMS v České republice, definicí a vymezením pojmů probace, mediace, mezinárodním a historickým kontextem vzniku této služby. Také organizační strukturou PMS. Práce s mladistvými a dětmi tvoří specifickou oblast její činnosti, neboť nabízí možnost eliminovat negativní vliv zkušeností mladistvých pachatelů s vězením. Pracovníci PMS se snaží bezplatně podat pomocnou ruku osobám, které spáchali protiprávní jednání vůči společnosti. Snaží se získávat místa pro výkon probačních programů, výchovných, resocializačních programů při práci s dospělými i mládeží prostřednictvím různých církevních, charitativních, humanitárních organizací nebo státní samosprávy.

Hlavním cílem její činnosti je pomoc při řešení trestních věcí alternativními způsoby spočívající ve vytvoření prostoru pro řešení případů, pro které klasická represivní justice nemá efektivní prostředky, čímž naplňuje myšlenky restorativní-obnovující justice.

Důležitá část práce je zaměřena na vznik, platnou legislativu relativně nového zákona o soudnictví ve věcech mládeže, tento speciální zákon, úzce souvisí s činností PMS, při probíhajícím trestním řízení ve věcech mládeže. Ve své podstatě představuje zásadní změnu od minulé právní úpravy, která mládež řešila pouze okrajově, jedná se o zákon, který upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní jednání. Zbýval jsem se i vysvětlením základních pojmů zákona, zásad na kterých je myšlenka zákona postavena, rovněž i sankcemi v podobě různých opatření, která mohou být uložena mládeži za spáchání protiprávního jednání. Současně jsem popsal možnosti odklonu trestního řízení - tedy alternativní řešení trestních věcí. Domnívám se, že současná platná právní úprava týkající se řešení protiprávního jednání mládeže je dostatečná, neboť nabízí možnosti, kterými lze alternativně řešit trestní řízení, aniž by muselo dojít až k jednání před soudem, což je velice důležitá skutečnost, která dává určitou šanci mladistvému k nápravě protiprávního stavu, na základě projevené vlastní snahy.

Obsahem práce není jen teoretická část, která byla vypracována na základě studia dostupné literatury, pramenů a dalších informačních zdrojů, ale i část praktická, která se objevuje ve čtvrté kapitole.

V rámci mého studia oboru sociální pedagogiky jsem vykonal odbornou stáž na středisku PMS v Blansku, při které jsem získal řadu důležitých podkladů a informací o funkci, metodách a činnosti střediska, také jsem měl možnost být přítomen u několika soudních jednání i jednání mezi úředníkem PMS a klientem, bohužel v době, ve které jsem stáž vykonával, nebyl řešen žádný mladistvý nebo nezletilý delikvent. Úředníkem PMS mi bylo umožněno nahlédnout a pořídit výpisky z probačních spisů mladistvých klientů, vedených na středisku, jednalo se o agendu z roku 2008. Z této jsem vybral čtyři případy spáchaných provinění, prostřednictvím, kterých jsem postupně uvedl průběh činností, které vykonával specializovaný úředník PMS se zaměřením na práci s mládeží. Vzhledem k tomu, že pracuji u Policie České republiky a při výkonu své služby působím jako policejní orgán, jsem seznámen se situací a možným postupem ve věcech mladistvých, mohu konstatovat, že z mého pohledu v regionu Blansko úředníci PMS velice úzce spolupracují s orgány Policie České republiky a státním zastupitelstvím, z čehož pramení i postup, který je volen v rámci trestního řízení ve věcech mládeže, jak ze strany orgánů činných v trestním řízení, tak i postup úředníka. I zde se projevuje nedostatek finančních prostředků, vlivem kterého v regionu Blansku nebyl dosud akreditován žádný probační, výchovný či resocializační program určený pro mládež. Vstup úředníka do trestního řízení je činěn zejména v případech prvopachatelů, méně závažného provinění. Pokud se mladistvý opakovaně dopouští protiprávního jednání, již je veden v evidenci sociálních kurátorů, a ve většině případů na základě soudního rozhodnutí jsou umístěni do ústavní výchovy uskutečňované ve výchovných zařízeních, která jsou mimo okres Blansko. Stává se, že tito opakovaně utíkají ze zařízení, vrací se do místa, kde mají rodinu, a páchají zde trestnou činnost, avšak na základě místní příslušnosti ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže se jejich trestní věci postupují do místa, kde se zdržují nebo jsou umístěni, což znamená, že jejich protiprávní jednání je řešeno v místě, kde se nachází výchovné ústavy a podle tohoto je i místně příslušné středisko PMS. V praxi je státním zástupcem využíváno výchovné opatření, institut uložení výchovné povinnosti spočívající ve vykonání SPČ. Středisko má dohodu s římskokatolickou církví působící v Blansku v zastoupení farářem Mgr. Petrem Kaňou, který ochotně umožňuje mladistvým vykonat práce, většinou jde o úklid v okolí kostela, přepis farní kroniky do elektronické podoby.

Dobrá spolupráce probíhá s obcemi a městy v regionu Blansko, zde považují za důležité upozornit, že středisko se snaží o to, aby se při výkonu společensky prospěšných činností mladiství neseťkávali s dospělými pachateli, kteří si na těchto úřadech vykonávají své tresty obecně prospěšných prací. Doba výkonu prací mladistvého se musí podle této skutečnosti přizpůsobit, což není jednoduché, neboť mladistvý má stanoven termín do kterého musí stanovený počet hodiny vykonat. Z mého pohledu se jeví nejvýhodnější v regionu Blansko výkon SPČ u blanenského faráře, kam také dochází většina mladistvých. Podle mého názoru úředníci působící na středisku PMS v Blansku správně vstupují do trestního řízení mladistvých, a v případě, že projeví snahu o nápravu, ihned mu nabízí možnost vykonat společensky prospěšnou činnost, většinou v místě jeho bydliště nebo v blízké okolí, tak, aby nemusel někam složitě dojíždět. Na druhou stranu musím konstatovat, že státní zástupce využívá v trestním řízení mladistvých pouze uložení výchovné povinnosti spočívající ve vykonání společensky prospěšných prací, i když ZSM dává možnosti využít více alternativ.

Cílem mé práce bylo podat přehled možností, které má středisko PMS Blansko i při protiprávním jednání mládeže mezi, kterou patří mladistvé a nezletilé osoby, avšak v regionu Blansko úředníci PMS nevykonávají probační a mediační činnosti ve věcech nezletilých osob. Státní zástupce ani soud nedávají pokyn pro vstup do případů nezletilců a PMS do těchto kauz sama rovněž nevstupuje, jedná se o dohodu OČTŘ, hlavní důvodem je nedostatek finančních prostředků, jehož následkem je skutečnost, že nejsou žádnou zde působících organizací zřizovány či poskytovány vhodné výchovné programy určené pro nezletilé osoby. V případě nutnosti by mohly být trestní věci nezletilých osob předány k sociální práci do Brna, kde se nachází výchovná zařízení pro děti i mládež, jedná se zejména o dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, a jsou zde hlavně humanitárními organizacemi poskytovány vhodné probační, výchovné a resocializační programy určené pro nezletilé osoby. Pokud by tato situace nastala kompletní probační spis by přešel pod středisko v Brně, avšak za dobu existence PMS Blansko tento případ nenastal. Zákon o PMS spolu se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže dává orgánům činným v trestním řízení o úředníkům PMS dostatek možností, jak řešit protiprávní jednání mladistvých pachatelů alternativními způsoby, avšak je nutné v praxi hledat nová řešení spočívající v akreditaci a následnému zajištění existence probačních, výchovných, resocializačních programů určených pro mládež

v regionu Blansko, které budou moci ke své činnosti využívat úředníci PMS i orgány činné v trestním řízení.

Věřím, že tato práce obsahuje odpovědi, které jsem si dal za cíl zjistit a do budoucna bude dobrým základem pro další zpracování. Poznatky, které obsahuje, bude možné využít, a dále se zabývat možnostmi, které PMS nabízí v trestním řízení mládeže na jiném středisku ve větším městě např. v Brně.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK :

- ZSM - zákon číslo 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže ve znění pozdějších změn a doplňků

- PMS – Probační a mediační služba České republiky

- OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

- SPČ – společensky prospěšná činnost

Resumé

Práce se věnuje problematice možností mediace a probace při trestání mládeže s přihlédnutím k regionu Blansko. První část se práce zabývá obecnými fakty o vzniku, historii, činnosti, platné právní úpravě současné Probační a mediační služby České republiky. Ve druhé části se práce zabývá organizační strukturou Probační a mediační služby České republiky, zejména jejím hierarchickým uspořádáním, od ředitele Probační a mediační služby, kterého jmenuje do funkce ministr spravedlnosti České republiky až po probační úředníky, asistenty, kteří působí na jednotlivých střediscích. Ve třetí části se práce zabývá bližším vysvětlením vzniku, právní úpravou, základními pojmy relativně nového zákona o soudnictví ve věcech mládeže číslo 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění. Výchovnými, ochrannými a trestními opatřeními, které je možné ve smyslu tohoto zákona uložit mládeži za spáchání protiprávní jednání. Také činnostmi, které v rámci trestního řízení mládeže vykonávají úředníci Probační a mediační služby České republiky. Ve čtvrté praktické části se práce zabývá střediskem Probační a mediační služby, které sídlí v regionu Blansko, zejména metodickými postupy, formami činnosti, které uplatňují probační úředníci v rámci trestního řízení ve věcech mládeže. Na čtyřech vybraných případech jsou podrobně popsána provinění mladistvých pachatelů včetně metodiky a činnosti, kterou vykonal specializovaný probační úředník pro práci s mládeží, od doby, kdy vstoupil do trestního řízení až do fáze závěrečného rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení.

Anotace a klíčová slova

Anotace

Bakalářská práce se zabývá problematikou možností mediace a probace při trestání mládeže s přihlédnutím k regionu Blansko z pohledu relativně nového zákona o soudním řízení ve věcech mládeže. Popisuje institut Probační a mediační služby České republiky, zejména možnosti pomoci, kterou mohou její úředníci nabídnout delikventní mládeži v probíhajícím trestním řízení, dává přehled o možných opatřeních, která lze mládeži uložit za spáchané protiprávní jednání, uvádí i možnosti případného odklonu trestního řízení. V praktické části obsahuje konkrétní případy popisující činnost probačního úředníka při práci s mládeží, která se dopustila protiprávního jednání od prvotní fáze spočívající ve vstupu probačního úředníka do případu až po závěrečné rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení.

Klíčová slova

probace, mediace, mládež, alternativní trest, provinění

Annotation

The Bachelor Thesis deals with an issue of mediation and probation in imposing sentences upon juvenile delinquents looking closely at region Blansko with regards to relatively new legislation on court proceedings in Juvenile matters. It describes the institution of Probation and Mediation services in The Czech Republic, especially assistance the probation officers could offer to the young delinquents on trial. It gives an outline of possible measures, which could be imposed on the Young offenders for committing an unlawful act. It also introduces a possibility of diversion of criminal proceedings. The practical part consists of individual examples describing probation officer in action working with young criminals from the first stage when he/she takes on the case till the final judicial decision of authorities involved in the judicial proceedings.

Key Words

probation, mediation, Youth, alternative punishment, wrongful act

LITERATURA A TIŠTĚNÉ PRAMENY

Tištěné prameny

1. Zákon č. 140/1961 Sb., *Trestní zákon*, v platném znění.
2. Zákon č. 141/1961 Sb., *Trestní řád*, v platném znění.
3. Zákon č. 257/2000 Sb., *O Probační a mediální službě*, v platném znění.
4. Zákon č. 218/2003 Sb, *O soudnictví ve věcech mládeže*, v platném znění.

Literatura

5. JEDLIČKA, R. (a kol.). *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1.vyd. Praha: Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0.
6. DOUBRAVOVÁ, D., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., ŠTERN, P., URBAN, M. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, ISBN 80-902998-0-6.
7. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. aktualit. vyd. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
8. MATOUŠEK, O.; KOLÁČKOVÁ, J.; KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.
9. MÜHLPACHR, P. *Kapitoly ze sociální patologie*. 3. vyd. Brno: Institut mezioborových studií, 2003,. 82 s., učební text.
10. KEJDOVÁ, M., VAŇKOVÁ, Z. *Právo a sociální politika*, Brno: Institut mezioborových studií, 2005, 177 s., učební text.
11. KOTULÁN, P., ROZUM J., VOJTĚCH, V., *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR*, 1 vyd. Praha: IKSP, 2000, 147 s., ISBN 80-86008-77-0.
12. SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi.*, 1 vyd. Praha: C.H.BECK 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
13. SVOBODA, I. *Úvod do studia mediace a probace*. 1. vyd. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. 118 s. ISBN 80-7318-261-0.
14. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004. 1065 s. ISBN 80-7179-829-0.

15. VAN DER LAAN, G. *Otázky legitimace sociální práce*, Boskovice: Albert, 1998, 260 s. ISBN 80-85834-41-3.
16. VĚTROVEC, V.; NEDOROST, L.; SOVÁK, Z.; ADAMCOVÁ, Z. *Zákon o mediaci a probaci-komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 115 s. ISBN 80-86432-32-7. (brož.)
17. ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 48 s. ISBN: 80-902998-1-4.
18. ZOUBKOVÁ, I. *Kontrola kriminality mládeže*. Pelhřimov: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2002. 231 s. ISBN 80-86473-08-2.

Internetové odkazy a jiné informační zdroje

19. <http://trestni2.juristic.cz/481190/clanek/trest3> ze dne 20.11.2008
20. <http://pms.cz>
21. <http://spj.cz>
22. <http://www.trestni-rizeni.com/vyklad-pojmu/trestni-rizeni-ve-vecech-deti-a-mladistvych> ze dne 10.1.2009
23. <http://is.muni.cz/tema/?issexppar=1&isshlret=probace&isssubm=Najdi&isshlv=tthesis&issuco=> ze dne 10.3.2009
24. Metodický pokyn č. 6 k činnosti úředníků PMS při práci s mládeží, vydaný ředitelstvím PMS v roce 2007 – interní akt řízení

Seznam příloh

Příloha č. 1 : Propagační materiál PMS: Justice pro mládež

Příloha č. 2 : Propagační materiál PMS: Justice a děti

Příloha č. 3 : Propagační materiál PMS: Mediacce

Příloha č. 4 : Propagační materiál PMS: Probační dohled

Příloha č. 1 : Propagační materiál PMS: Justice pro mládež

Adresa našeho pracoviště:

Poznámky:

Další informace o našich službách naleznete
na internetové adrese:
www.pmscr.cz

PMS PROBAČNÍ
A MEDIÁČNÍ SLUŽBA
ČESKÉ REPUBLIKY

INTEGRACE PACHATELE
PARTICIPACE POŠKODZENÉHO
OCHRANA SPOLČENOSTI

**Justice
pro mládež**

Problémy můžete řešit s námi, nikdy není příliš pozdě

**Veškerá činnost probační
a mediální služby ČR
je bezplatná.**

Pro mladistvé

V případech, že se dostanete do konfliktu a zákonem, můžete se obrátit na Probační a mediální službu (PMS). Smyslem její činnosti je zejména, napomoci ke zmírnění následků trestné činnosti pro poškozeného, vést Vás k pochopení všech důsledků trestné činnosti a motivovat Vás k převzetí odpovědnosti za škody, které jste svým jednáním způsobil/a.

Příkladem může být příběh Tomáše:

Tomáš posprejoval zastávku MHD. Policie proti němu zahájila trestní stíhání a způsobená škoda byla vyčíslena na 15.000 Kč. Podíče jsou na Tomáše velmi rozlobeni. Kurátor pro mládež doporučil kontaktovat PMS.

Na čem můžeme společně pracovat?

- jednání s poškozeným
- jednání o náhradě škody
- příprava písemné zprávy pro státního zástupce či soudce
- jednání s kurátory, se zákonnými zástupci, školou
- předjednání a volba případného opatření - společensky prospěšná činnost, probační program a mnohé jiné
- pomoc s řešením dalších aktuálních problémů.

Mira Vaší aktivity a společné výsledky naší práce mohou mít vliv na rozhodování státního zástupce či soudce ve Vaší věci.

Můžeme se na to podívat v případě Hanky:

Hanka neměla peníze na diskotéku a proto odzvala ve školní šatně spolužákovi Jirkovi mobil a ten pak prodala. Škola věc nahlásila na policii. Hanka byla odhalena a nyní má velké problémy. Kontaktovala středisko PMS a tam ji pomohli zprostředkovat jednání s Jirkou, byla dohodnuta náhrada škody. Hanka bude telefon splácet. Peníze na splátky si vydělá na brigádě. Navíc se rozhodla, že dobrovolně odpracuje pro místní zvířecí útulek 30 hodin ve svém volném čase. Aktivita Hanky byla zohledněna, státní zástupce rozhodl o zastavení trestního stíhání. To znamená, že případ nemusel být projednán před soudem. A to také znamená, že Hanka nemusela platit drahé náklady za trestní řízení, které se skládají z nákladů za soudní projednání věci, nákladů za nutnou obhajobu, kterou Hanka jako mladistvá musí mít. V neposlední řadě nebude mít Hanka záznam v rejstříku trestů.

Kdo se může obrátit na PMS ČR?

S kým PMS spolupracuje?

Poskození, obvinění mladiství, jejich rodiče, další zákonní zástupci, příbuzní, státní zástupci, soudci, kurátoři pro mládež, obhájci, policisté, škola, všichni ti, kdo jsou nějakým způsobem trestnou činností dotčeni.

Posledním příkladem činnosti naší služby může být příběh Pepy:

Pepa, ve městě známý „průsvíhář“, opakovaně kradl v obchodech a několikrát vykradl sklepy v soustředí. Ze spolupráce s PMS vyšlo najevo, že má problémy s užíváním pervitinu. Soudce zvažoval zda Pepu poslat do vězení. Na doporučení PMS poté uložil podmínku a dohled probačního úředníka. V rámci dohledu probační úředník zprostředkoval léčbu závislosti v terapeutické komunitě. Zároveň společně pracovali na zlepšení vzájemných vztahů v Pepově rodině.

Pokud je Váš příběh podobný příběhu Tomáše, Hanky nebo Pepy, můžete nás kontaktovat.

Příloha č. 2 : Propagační materiál PMS: Justice a děti

Adresa našeho pracoviště:

Poznámky:

Další informace o našich službách naleznete na internetové adrese:

www.pmscr.cz

PMS PROGRAMY
A MEDIÁČNÍ SLUŽBY
ČESKÉ REPUBLIKY

INTEGRACE PACHATELE
PARTICIPACE POŠKODZENÉHO
ODHRANNA SPOLEČNOSTI

Justice a děti

Problémy můžete řešit s námi, nikdy není příliš pozdě

**Veškerá činnost probační
a mediální služby ČR
je bezplatná.**

Pro děti mladší 15 let a jejich rodiče

Budeme vám vyprávět několik příběhů:

- I. Klára, žákyně 6. třídy ZŠ, ve vzteku hodila po spolužákovi Zdeňkovi kámen, který ho zasáhl do oka a způsobil mu vážné zranění. Klára byla bezproblémovou žákyní, nikdy neměla problémy s chováním.
- II. Jana, žákyně 5. třídy ZŠ, velmi toužila po mobilním telefonu. O přestávce, když ve třídě nikdo nebyl, jej vzala z tašky spolužačky.
- III. Jirka a Marek, oba patří mezi problémové žáky. Vyhlédli si jako oběť spolužáka Dušana a opakovaně jej bezdůvodně napadali. Vše skončilo tak, že Dušanovi při jednom útoku zlomili ruku.
- IV. Petr, společně se svými kamarády chodil často odpoledne do nedalekého seníku. Bylo to místo, kde byli dobře schováni a chodili sem tajně kourit. Petr se chtěl předvést, zapálil jeden z balíků slámy. Seník celý shořel.

Co bude nyní s Jirkou a Markem dál???

Oběma byl uložen dohled probačního úředníka. To znamená, že probační úředník bude pravidelně sledovat jejich chování, hovořit s nimi a jejich blízkými o tom, jak předcházet případným problémům. Soudce, který dohled uložil, zajímá, jak Jirka a Marek žijí, a proto mu probační úředník dává zprávy o jejich chování doma i ve škole. Dohled bude probíhat tak, že děti s rodiči budou pravidelně docházet do střediska PMS a probační úředník je bude také navštěvovat doma i ve škole. Jednou za domluvené období, např. pololetí školního roku, se všichni sejdou a zhodnotí, zdali došlo k nápravě a může být podán soudní návrh na ukončení dohledu, anebo je potřeba v dohledu ještě pokračovat.

V případě potřeby nás můžete kontaktovat.

Co bylo dál??

Policejní všechny případy rychle vyšetřila a odhalila vlnky. Všechny děti skončily u soudu, kde se musely zodpovídat za to, co provedly. Soudce rozhodl, že v případě Kláry stačí projednání před soudem a ukládání dalších opatření není potřeba, neboť Klára a její rodiče se prostřednictvím Probační a mediální služby spojili se Zdeňkem a jeho rodiči. Klára se Zdeňkovi omluvila a rodiče se dohodli na náhradě škody za Zdeňkovo zraněné oko. V případě Jany soudce rozhodl o tom, že Jana bude muset docházet do výchovného programu ve středisku výchovné péče. Jirkovi a Markovi uložil dohled probačního úředníka. Petr měl již dříve vážné výchovné problémy a proto soudce rozhodl o uložení ochranné výchovy. Všechny případy měly něco společného: děti způsobily sobě, svým rodičům a kamarádům problémy. Samotným projednáním u soudu tyto případy neskončily. Děti a rodiče museli plnit to, co jim bylo soudem uloženo.

PMS PROBAČNÍ
A MEDIAČNÍ SLUŽBA
ČESKÉ REPUBLIKY

MEDIAČNÍ

**Integrace pachatele
Participace poškozeného
Ochrana společnosti**

výstít ve společnou dohodu o urovnání konfliktu a náhradě škody. Ta pak slouží jako podklad pro rozhodování státního zástupce nebo soudce.

Kdo se může obrátit na PMS ČR?
Mohou to být poškození, obvinění, jejich příbuzní, státní zástupci, soudci, kurátoři pro mládež i pro dospělé, obhájci, policisté a všichni ti, kdo jsou nějakým způsobem trestným činem dotčeni.

Kdo provádí mediaci v trestních případech?
Mediaci v trestních případech provádí dle zákona č. 257/2000 Sb. úředníci Probační a mediální služby, kteří mají vědomosti z oblasti příslušných právních předpisů a profesionální dovednosti z oblasti komunikace a vyjednávání. Sířediska PMS působí ve všech soudních okresech ČR.

**VEŠKERÁ ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY ČR JE
BEZPLATNÁ.**

Adresa našeho pracoviště:

Další informace o našich službách naleznete na internetové adrese: www.pmscr.cz

Co je mediace v trestním řízení?

Mediace je mimosoudní zprostředkování řešení trestního konfliktu mezi poškozeným a obviněným - pachatelem, za účasti třetí osoby - mediátora. Poskytuje oběma stranám možnost vyjádřit své pocity, očekávání a potřeby, které vznikly v souvislosti s trestnou činností. Současně umožňuje domluvit se na rychlém a přijatelném způsobu náhrady škody. Účast na mediaci je pro obě strany dobrovolná.

Co může přinést mediace poškozenému?

Poškozený má příležitost vyjádřit a pojmenovat své potřeby a zájmy v souvislosti se zmírněním následků způsobených trestnou činností. Může získat důležité informace vztahující se k trestnímu řízení a především k náhradě škody. Poškozenému mediace nabízí příležitost „seznámit“ pachatele přímo s tím, co způsobil a domoci se tak nejen materiálního, ale i mezilidského narovnání své újmy.

Co může přinést mediace obviněnému?

Obviněný má příležitost vyjádřit své potřeby, zájmy, ale také pojmenovat své povinnosti a přijmout odpovědnost v souvislosti s náhradou jím způsobených škod. V osobním jednání s poškozeným má obviněný „příležitost“ dozvědět se, co vše svým jednáním způsobil. Může vysvětlit okolnosti svého jednání, omluvit se poškozenému a nabídnout přiměřenou náhradu škody.

Výsledky mediálního jednání může státní zástupce (soudce) zohlednit ve svém rozhodnutí. Může například zastavit trestní stíhání nebo navrhnout či schválit další alternativní opatření či sankci. V případě zastavení trestního stíhání nemá rozhodnutí státního zástupce nebo soudce za následek evidenci trestní věci v rejstříku trestů.

Co může také zaznít při mediaci:

Poškozený - vykradli mi byt, ukradli mi kolo, byl jsem zraněn při dopravní nehodě, byl jsem napáden....

Cítím:

- **křivdu**, že právě mně se to muselo stát
- **ponížení**, že jsem se stal/a obětí
- **vztek** na pachatele, že mi ublížil a dalšími následky zkomplikoval život
- **bolest**, tj. fyzickou ze zranění a psychickou z prožitě zkušenosti
- **nejistotu**, zda jsem k trestnému činu nezavdal(a) nějakou příčinu
- **litost** nad tím, co se stalo
- **obavy**, že mě to potká znovu

Chtěl(a) bych:

- říci pachateli, co všechno mi svým jednáním způsobil
 - slyšet vysvětlení, omluvu...od pachatele
 - dostat **odpovídající** náhradu škody, vyřešit celou věc co nejdříve
- Máte-li zájem řešit Vaši situaci mediací, můžete se obrátit na Probační a mediální službu ČR.**

Obviněný - pachatel - byl(a) jsem v partě, která vykradla auto (byl), způsobil(a) jsem dopravní nehodu, zranil(a) jsem někoho při rvačce, ...

Cítím:

- **strach** z projednávání případu na policii (u soudu)
- **obavy**, že záznam v rejstříku trestů mi bude v budoucnu komplikovat osobní/pracovní situaci
- **potřebu** vysvětlit důvody svého jednání
- **litost** nad tím, co se stalo
- **potřebu** omluvit se a odčinit to, co jsem spáchal(a).

Chtěl(a) bych:

- **poškozenému se omluvit** a vysvětlit mu, jak a proč ke všemu došlo
- **nahradit** vzniklou škodu
- **vyřešit** celou věc co nejdříve
- **ukázat** svým aktivním přístupem, že mi záleží na řešení celé situace

Máte-li zájem vyřešit Vaši situaci mediací, můžete se obrátit na pracovníky Probační a mediální služby ČR.

Které případy jsou vhodné k mediaci?

- **majetková kriminalita**, tj. trestné činy krádeže, neoprávněné užívání cizí věci, podvody apod.
- **trestné činy z nedbalosti**
- **trestné činy v dopravě** apod.
- **trestné činy proti rodině, životu a zdraví, narušující občanské soužití** tj. výtržnictví, ublížení na zdraví, rvačka, zanedbání povinné výživy apod.
- **provinění spáchané mladistvými** (osobami ve věku od 15 do 18 let)

Jak probíhá mediální jednání?

Má podobu setkání obviněného s poškozeným za účasti mediátora, který plní roli nestranného prostředníka. Společnému jednání obvykle předchází individuální rozhovory s poškozeným a obviněným. Smyslem a účelem mediálního jednání je přispět ke zmírnění následků trestného činu pro poškozeného a motivovat obviněného k převzetí odpovědnosti za škody, které svým jednáním způsobil. Mediátor vyváženým přístupem umožňuje oběma stranám, aby vyjádřily své názory, potřeby a zájmy v rámci daného trestního případu. Mediální jednání může

**VEŠKERÁ ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY ČR JE
BEZPLATNÁ.**

Adresa našeho pracoviště:

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR
Středisko Blatná
Hybešova 5, 678 01 Blatná
Česká republika

PMS PROBAČNÍ
A MEDIAČNÍ SLUŽBA
ČESKÉ REPUBLIKY

**PROBAČNÍ
DOHLED**

**Integrace pachatele
Participace poškozeného
Ochrana společnosti**

Další informace o našich službách naleznete na internetové adrese: www.iustice.cz

Co je probační dohled?

Slovo probace pochází z italiny a znamená ověřování, zkoušení.

Soudce může uložit dohled, pokud rozhodne o podmíněném upuštění od potrestání, podmíněném odsouzení nebo podmíněném propuštění z výkonu trestu odněti svobody. Dohled může také nahradit pobyt obviněného ve vazbě, v tomto případě o dohledu rozhoduje státní zástupce nebo soudce.

Dohled probíhá jako pravidelný osobní kontakt obviněného nebo odsouzeného (dále jen klienta) s probačním pracovníkem. Tato pravidelná setkání se konají na středisku PMS v místě bydliště (pobytu) klienta. Probační úředník má ale také právo navštívit svého klienta i doma.

Dohled je na jedné straně účinná podpora a pomoc klientovi směřující k tomu, aby vedl řádný život, ale na druhé straně je i kontrolou dodržování podmínek zkušební doby, které soudce nebo státní zástupce zároveň s dohledem uložil.

Kdo dohlíží?

Dohled nad klientem provádí úředník nebo asistent střediska Probační a mediační služby ČR v místě, kde klient bydlí nebo se dlouhodobě zdržuje. O jednotlivých setkáních s klientem probační úředník nebo asistent vede záznamy v probačním spise. Informace o tom, jak dohled probíhá, jsou nejméně 1 x za půl roku sdělovány soudci. V případě dohledu jako náhrady vazby je informován soudce i státní zástupce. S těmito zprávami je klient seznámen.

Co je účelem dohledu?

Pravidelná kontrola chování klienta může přispět k tomu, že klient bude schopen vést svůj život bez dalšího konfliktu se zákonem.

Vedle průběžného ověřování toho, jak klient žije (probační úředník např. ověřuje, zda informace získané od klienta jsou pravdivé), je probačním úředníkem nebo asistentem klientovi nabízena také podpora a pomoc. Například se může jednat o pomoc při hledání a udržení si práce, pomoc s vyhledáním odborníka na léčbu závislosti nebo pomoc s vyřešením otázky, jak nahradit škodu, kterou klient svým trestným činem způsobil. V rámci dohledu je klient probačním úředníkem nebo asistentem veden k přijetí odpovědnosti za své chování a k hledání řešení následků trestné činnosti.

V rámci dohledu probační úředník nebo asistent také oslovuje poškozeného a nabízí mu svou spolupráci zejména při řešení otázek náhrady škody. V případě zájmu se poškozený a klient mohou setkat na středisku PMS, kde se mohou domluvit na tom, jak bude vzniklá škoda napravena.

Dohled nad klientem může nejen napomoci ke změně chování klienta, ale může také zajistit snížení rizika, že klient bude trestnou činností opakovat. Taktó může dohled přispět i k ochraně společnosti před další kriminalitou.

Jak dohled probíhá?

Při osobních setkáních klienta s probačním úředníkem nebo asistentem dostává klient prostor sdělit své starosti, zájmy a potřeby, se kterými mu může probační úředník nebo asistent pomoci.

Klient ale také musí probačního úředníka nebo asistenta pravidelně informovat o svém pobytu, zaměstnání (studiu), o způsobu plnění uložených povinností a o dalších důležitých skutečnostech.

Probační úředník nebo asistent v rámci zajištění dohledu může také navázat spolupráci s rodinou klienta, s poškozeným, se zájmovou organizací (jestliže nabízí záruku za chování klienta), případně se zaměstnavatelem nebo školou, kam klient dochází. Úředník nebo asistent také může klientovi v případě jeho zájmu a potřeby zprostředkovat kontakt na další odborníky s cílem pomoci klientovi řešit jeho aktuální problémy (např. nabídnout klientovi účast v potřebném programu: resocializačním, poradenském, léčebném apod.). Úředník nebo asistent pravidelně hodnotí průběh dohledu a chování klienta a vypracovává o tom zprávy pro soudce nebo státního zástupce. Ve zprávě jsou obsaženy jak úspěchy, kterých klient v rámci dohledu dosáhl, tak i zjištěné nedostatky. Probační úředník nebo asistent může soudci nebo státnímu zástupci navrhnout opatření, která mají zjištěné nedostatky napravit.

Spolupráce s probačním úředníkem nebo asistentem je pro klienta povinná a trvá až do skončení stanovené zkušební doby nebo až do odvolání náhrady vazby dohledem. Klient může svým chováním a přístupem k dohledu výrazně ovlivnit, zda soud rozhodne, že se klient v rámci zkušební doby osvědčil.

Jestliže se klient spácháním trestného činu dopustil vůči poškozenému nespravedlivosti, pak svým chováním v průběhu dohledu má příležitost ji napravit. Probační úředník nebo asistent mu může být v tomto podporou, stejně jako může být pomocí poškozenému při získání opětovného pocitu jistoty, důvěry a bezpečí.